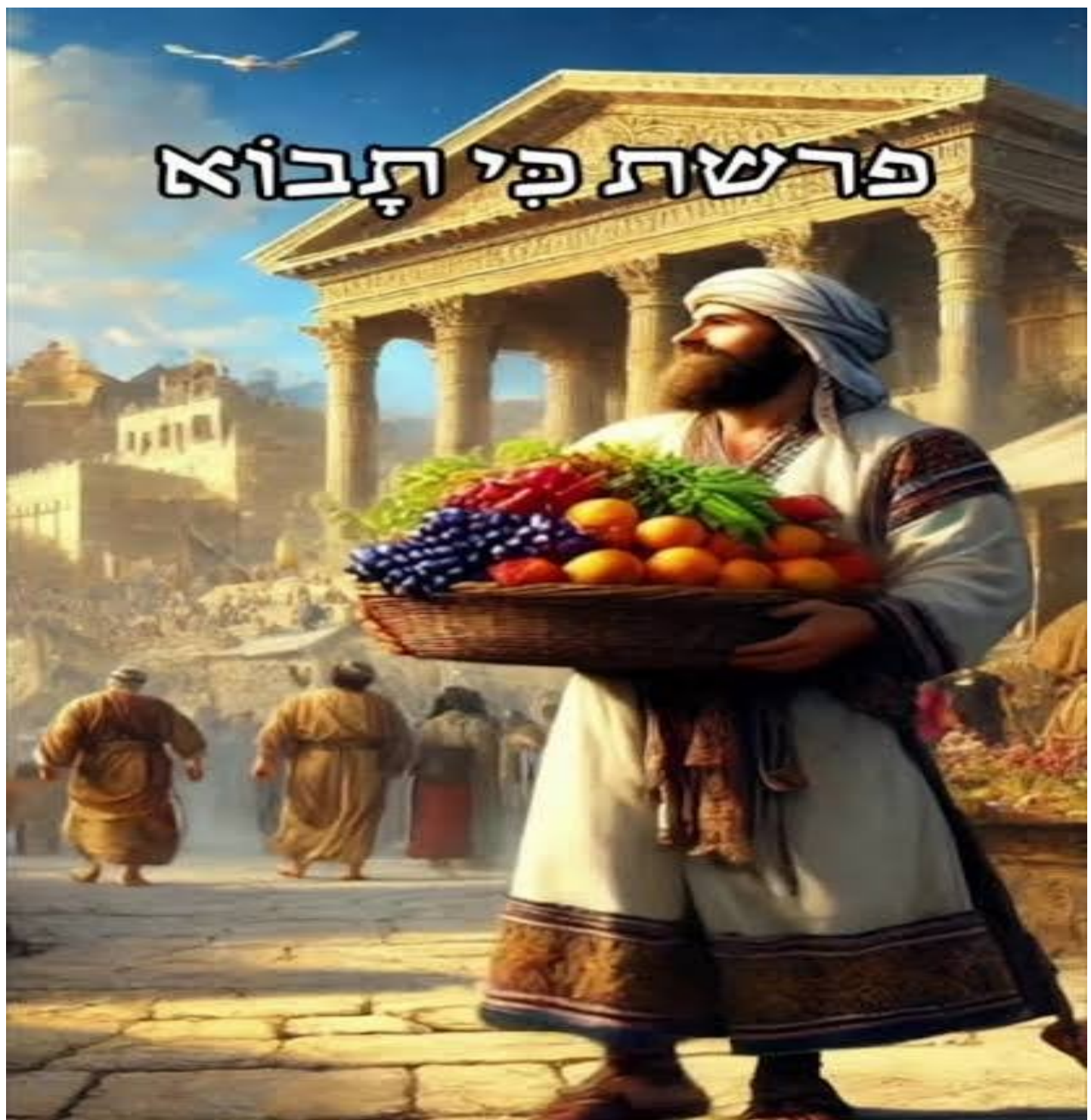

פרשת פי תבוא

"פרשת כי תבוא"

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

עלון זה מוקדש ליוארכייט של אימי מורתי ברנצי בת משולם זושא ושרה פרל ווינגרטן ט"ז באלול. שרדה את השואה למרות ששתתה את מלוא כוס הרעלה. אישה מיוחדת במינה. יהי זכרה ברוך.

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי שליחת בקשה. eisikovits1@gmail.com, ל

058-4852-443

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשיכם או כתובות של נציג עלון. אשמח לקבל הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק / לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם אומרם. אבל הבא להדפיס וידפיס בשם אומרם. יביא גאולה לעולם. כמו כן יש אפשרות לקבל כל עלון בכל שפה כמעט שתרצו בתרגום של ווארד.

החיבור הראשון הופיע במסגרת

'מפעל ליקוטי שמואל'

"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

בשעה טובה ומוצלחת, בסייעתא דשמיא, רואה אור ספר חדש ומפעים

ליקוטי שמואל – חומש בראשית

לאחר שנים של עיון, איסוף, ליקוט ועריכה, יוצא לאור ספר ייחודי המאגד – סוף מעשה במחשבה תחילה את מיטב הקטעים, המאמרים, הסיפורים והמשלים שהופיעו בעלוני פרשת השבוע בשנים האחרונות. דברי חן ושכל טוב, שנבחרו בקפידה וערוכים בטוב טעם, כדי להחיות את הלב ולהאיר את השולחן

מתוכן הפרקים: רעיונות מאירי עיניים לפרשיות השבוע • משלים מעוררי מחשבה • סיפורים נוגעים ללב • פנינים להעשרה ולהעברה בשולחן שבת

מתאים ללימוד אישי, למסירת דבר תורה ולשיחה משפחתית

ערוך ומוגש בעמל רב על ידי הרה"ג שמואל אייזיקוביץ שליט"א

כעת למכירה במחיר שווה לכל נפש – כרך ראשון על חומש בראשית

60 ש"ח

בלבד

להזמנה:

<https://dash.bookpod.co.il/product/2231>

פרשת כי תבוא

פרשת כי תבוא

מהו קטן אמנה? (הרב שלמה הלוי שליט"א)

אחת הקללות בפרשת השבוע היא: "והיו חייך תלויים לך מנגד ופחדת לילה ויומם..." בגמרא במסכת סוטה דף מח. נאמר: ר' אליעזר הגדול אומר מי שיש לו פת בסלו ואומר "מה אוכל למחר?" אינו אלא, מקטני אמנה. וכן במשנה ברורה (סימן קנז) מובא שאסור לאדם לעכב (להשאיר) לעצמו מזון מהיום למחר, וזאת כדי שיבקש מה' בכל יום מחדש על מזונו...

מסופר על הגאון ר' יצחק זאב סלובייצ'יק שבזמן מלחמת העולם השנייה שהה בעיר וורשה. כמובן שהיו הפצצות קשות והתושבים בילו ימים כלילות במקלטים. גם בשעות קשות אלו שמר הגאון את דברי חז"ל ולא השאיר פת ליום המחר מתוך ביטחון בה' שישפק לו את צורכו למחר. בשנה זו הסתפק הגאון ביום ח' בתשרי האם להשאיר לחם למחר שכן ערב יום הכיפורים יש מצווה לאכול, או להמשיך במנהגו ולא לחשוש למחר? לאחר שיקולים רבים החליט הגאון להשאיר חתיכת לחם ליום המחר.

למחרת בבוקר הקיש בדלת ביתו של הרב אחד המבקרים שבאו לחסות בצלו ביום הקדוש, הוא סיפר לרב כי הכין עבורו מטעמים לערב הצום אך בדרכו שמע פיצוץ אדיר ונשמט המגש מידו וכל המטעמים נפלו לארץ ונשחתו. או אז הבין הרב כי אות הוא מן השמים כי לא היה לו להשאיר פת ליום המחרת...

לא פעם אנו חושבים שבאספנות שלל לרוב ומתוך חיסכון נזכה להרווחה אך לא פעם תופחת המציאות על פנינו ולרוב נשארים עם חסכים וללא שום חסכון...

ראיתי סיפור מליצי שמוסר השכל גדול בצדו: איש אחד עמד ליד בניין משרדים מפואר ועישן להנאתו. ניגש אליו עיתונאי אחד ואמר לו כך: שלום, אני מעיתון "מקומי" תסכים אולי שאשאל אותך כמה שאלות? אותו גבר מסתכל אליו ועונה: כן, יש לי כעת זמן - אני לא ממהר. העיתונאי פתח ואמר: אני עוקב אחריך כבר כמה דקות ואני רואה שאתה מעשן הרבה, האם תוכל לומר לי אדוני, כמה זמן אתה כבר מעשן? האיש מבלי להסס השיב: תעשה חשבון, היום אני בן 34 ואני מעשן מגיל 16... העיתונאי המשיך להקשות: ואלו סיגריות כבודו מעשן, אם זה לא סוד מבחינתך כמובן...? הגבר בניחותא משיב: לא, זה בוודאי לא סוד, אני מעשן "מלבורו" אם זה לא מפריע לך... העיתונאי לא רצה להציק והכריז: שאלה אחרונה - כמה סיגריות אתה מעשן ביום? האיש משיב בגאווה: בערך שלש קופסאות ליום. העיתונאי ההמום מוציא מחשבון כיס ומתחיל לחשב, לאחר דקה הוא פונה לבן שיחו ואומר לו: תשמע, כעת עשיתי חשבון ותופתע לשמוע שהתוצאה היא - שאילו לא היית מעשן, יכולת לחסוך את הכסף הזה ולקנות את הבניין המשרדים המפואר

הזה שנמצע בדיוק מעליך... הגבר העלה חיוך על שפתיו: ברצינות?! ואתה לדוגמא, מעשן? העיתונאי השיב בגאווה: לא, אני לא מעשן. המשיך המעשן לשאול: נו, ולך יש בניין משרדים מפואר כזה?! העיתונאי השיב בבושה: לא, לצערי אין לי... כעת מתח הגבר את חזהו ואמר לחוקר הצעיר: נו, אתה רואה? אני גם מעשן וגם הבניין המפואר הזה שייך לי...

והמסר הוא: אל נחשוב ולו לרגע שלהשאיר ליום המחר היא הדרך אל העושר...

שבת שלום ומבורך

תודה – עד היכן (הרב גד שכטמן)

אמריקאי פולני וישראלי מגיעים לקופה הראשית על מנת לממש שובר שתקף רק בקופה הראשית. אחד הקופאים רואה אותם ממתנים וניגש אליהם: "תודה שאתם ממתנים. אני מצטער שלא נוכל לעזור לכם, יש מחסור היום בעובדים". האמריקאי שואל: "מה זה מחסור?". הפולני מגיב: "מה זה מצטער?". והישראלי: "תסביר לי מה זה עזרה ומה זו תודה..."

מצות ביכורים המופיעה בתחילת פרשתנו, נהגה בזמן שבית המקדש היה קיים, ועיקרה היה הבאת הפירות הראשונים (משבעת המינים בלבד) מהתבואה שגדלה בשדה. החקלאי שהביא מתנובת שדהו היה קורא מספר פסוקים המביעים תודה להשם יתברך על הטובה שהעניק לו. כשהגיע מביא הביכורים לבית המקדש היה אומר לכהן: "הגדתי היום לה' א-לוקיך כי באתי אל הארץ...". בהמשך הוסיף האיש להודות בתמציתיות על לבן הארמי שביקש להזיק ליעקב ובניו וניצלנו מציפורניו; השעבוד במצרים; הגאולה משם; שקיבלנו את ארץ ישראל; ועיקר העיקרים: שזכינו לבית המקדש.

וכאן יש מקום להבין: אמנם אמירת תודה היא דבר חשוב מאוד, חובה מוסרית והבעת אנושיות למיטיב עמנו, אך מה העניין בכך שמביא הביכורים יגיד תודה להקב"ה על רשימת טובות שגמל עמו ועם כל בני ישראל מאז היותנו לגוי? בפרט שהוא נוקט בלשון: "הגדתי היום", וכי א-לוקים שעשה כל זאת לא יודע את הטובות שגמל עמנו שאנו צריכים "לספר לו"?

רבי ירוחם ליבוביץ ממיר מתייחס בדבריו על פרשתנו לאותם אנשים שכאשר עושים להם טובה - הם אמנם אסירי תודה, אבל אינם מביעים זאת בפיהם. חלקם בגלל שהם מתביישים להחצין את רגשותיהם, חלקם סבורים שאין זה מכבודם להודות לזולת בפה מלא. שלא נטעה, מדובר באנשים שאם הזולת יזדקק לטובה חוזרת מצדם - הם יעזרו בשמחה ומכל הלב, אבל הם

לא יטרחו לומר תודה בפה. דבר זה, ממשיך רבי ירוחם, פסול לחלוטין. את המקור לכך הוא לומד ממצוות הביכורים בה מפרט מביא הביכורים את תודתו העמוקה גם על מאורעות שחלו לפני אלפי שנים, משום שבלעדיהם - הוא לא היה ניצב כאן היום ומביא ביכורים. והוא מספר זאת לבורא עולם שבוודאי אין לו צורך בסיפור הדברים המחודש, ללמדנו, כי לא די בכך שתהיה מוכן להשיב טובה לזולת אלא תביע אותה בפה מלא, גם אם לא נראה לך שצריך לשתף אותו בתודה. מדבריו רואים אנו חובה שהיא זכות גדולה לחיי המעשה: נהג האוטובוס, החנווני במכולת, הפקיד שנתן לנו שירות - לכולם מגיעה "תודה רבה" בהארת פנים ובהרגשה שהם אכן עשו לנו חסד, ועל חסד מודים מכל הלב. העובדה שזוהי עבודתם ואנו משלמים להם על כך שכר, אינה מעלה ואינה מורידה מחשיבות הטובה שנעשתה עבורנו. נתאר לעצמנו שיום אחד יחליטו כל נהגי האוטובוס בארצנו למצוא לעצמם מקצוע אחר. גם במידה ונניח שיקפצו חסרי עבודה רבים על התפקיד שהתפנה בפתע ותוך יום יאוישו כל המשרות הללו, מסתבר מאוד שהתקלות, חוסר השירות והניסיון של הנהגים החדשים - ישפיע מאוד על הנסיעה. איזו צורה תהיה לקווי האוטובוס הללו? וזה רק תרחיש קטן שיכול לגרום לכאב ראש ענק. נמצא, שבעיסוקם של נותני השירותים למיניהם, בכל תחומי החיים, בעבודה כזו או אחרת, הם בעצם גומלים חסד עם כל הזקוקים לאותו תחום. ובקשר לתשלום: מי אמר שלגומל חסדים אסור להתפרנס? וכי בשל רצונם לעזור לסביבה הם לא צריכים להביא טרף לביתם?! זהו עומק דברי חכמינו ז"ל באמרם: "עולם חסד ייבנה". כיון שלא כל אדם יכול לדאוג גם לבניית בית, גם לתפירת בגדים, לחקלאות תקינה ולייצור כלי עבודה שיסייעו לו בחייו. בשל כך, כל אחד מוצא לו תחום בו הוא מספק לאחרים את צרכיהם ובתמורה לכך הוא נעזר במקצועיות שלהם לצרכיו.

כל כך הרבה נכתב על המילה הפשוטה והמיוחדת כל כך: 'תודה'. אמירת התודה בצורתה הראויה - בהכרת טובה עמוקה ואמתית, עם חיוך על הפנים - גורמת טוב גם לאומרה וגם לשומעיה. לו נתכוון גם במסגרת עבודתנו לגמול חסד, ולאלו שגומלים עמנו חסד נוקיר תודה בפה מלא - והיה זה שכרנו. פתגם רווח בעולם גורס: "עם חסד - לא קונים במכולת". ואנו נאמר: אולי לא קונים עם חסד, אבל בהחלט מוכרים אתו...

הטוב כי לא כלו רחמך

הרה"ג רבי יעקב ישראל בייפוס שליט"א, המזכה אותנו מידי שבת בשבתו בנופת צופים דברים נפלאים ומענגים בעלי טוב לקח ביקש בשולי הדברים להוסיף סיפור מאלף ומרגש שהובא בגיליון של "קול ברמה".

אישה מבוגרת שחוותה על בשרה את כל איימי השואה, ואיבדה בשנים ההן את כל היקר לה. כל משפחתה נהרגה לעיניה, והרכוש הרב של אביה שהיה אחד מגבירי פולין נשדד ונבזז ע"י הגרמנים ימ"ש. בס"ד היא הצליחה בנסי נסים להיחלץ ולעלות ארצה ולהקים משפחה לתפארת. כל ימיה לא שכחה להודות לה' על כל חסדיו עמה.

בכל אירוע משפחתי היא העלתה על נס את חובת הכרת הטוב שלה להשי"ת. במשך השנים עשתה לה למנהג לנסוע למירון עם כל נכד ונכדה שהגיעו לתקופת השידוכים, להעביר בציון של הרשב"י, במשך כשעה-שעתיים. כך עשתה עם כל נכדיה ונכדותיה, למרות שהתברכה בלע"ה במספר רב של נכדים ונכדות.

לפני שבועות אחדים, הגיעה זמנה של הנכדה האחרונה להיכנס לתקופת השידוכים. נטלה אותה הסבתא, כמנהגה, למירון, כדי לעשות שם את אשר עשתה עם כל הנכדים. בצאתם מהציון ובדרכם אל האוטובוס שיסיעם בחזרה לביתם, פנתה הסבתא אל הנכדה ושאלה אותה: הואילי נא בטובך לומר לי על מה התפללת. התחילה הנכדה למנות את כל הפרטים ופרטי הפרטים שהעלתה בתפילתה: שאזכה בחתן תלמיד חכם, שאזכה להקים משפחה לתפארת ולצאצאים צדיקים ויראים, ושביתי יהיה מעון לשכינה וכו'.

עתה הגיע תורה של הנכדה לפנות אל הסבתא. בדחילו ורחימו שאלה בעדינות האם יורשה לה גם כן לדעת על מה היא התפללה, והוסיפה: אני רואה שעניך אדומות מאד, ומן הסתם ביקשת הרבה דברים. הסבתא הצדקנית פרצה אז בבכי נסער, ותוך כדי זה השיבה לנכדתה: אומר לך את האמת, לפני שיצאנו לדרך, הכנתי רשימה ארוכה של משאלות אשר עליהן ברצוני להתפלל, אבל לא הגעתי לאף אחת מהן. כי הייתי עסוקה כל העת בהודאה להשי"ת, על כל החסדים שעשה עמי מאז ועד עתה. נגד עיני עלו וצפו כל המאורעות הקשים שעברו עלי בשואה האיומה, והחסדים הגדולים שעשה אתי הקב"ה עד עלותי ארצה. הקמתי משפחה, הולדתי את ילדי, זכיתי גם לראות את הדורות הבאים אחריהם, על כל אלה הודיתי בפרטות, כך שלא הספקתי להגיע אל הבקשות שרציתי לבקש. עכ"ד.

גם אנו יכולים להרכיב רשימה ארוכה של טובות שגמל השי"ת עמנו.

שנה חדשה וברכותיה (הרב יוסף זילברפרב)

פחות משבועיים לראש השנה, יום הדין. פחות משבועיים ליום המכריע אשר בריות בו יפקדו להזכירם לחיים או להפכם, לעושר או להפכו, לאושר או להפכו. הכול נקבע ביום אחד – בראש השנה שעבר. כל הדם והייסורים והסבל הנורא, האבטלה הנוראה, עד לכאב הראש הזעיר, עד לאכזבות הקטנות שבחיים. בעוד שבועיים יוצבו המאזניים. המצוות יוטענו על הכף האחת

והעבירות על הכף השנייה, אשרי מי שיוכל להכביד את כף המצוות ולהמעיש את כף העבירות, ואין זה קשה, כדברי רבנו יונה: "כי לכל תשובה תמצא סליחה".

מקובלים אנו מרבתינו שיש לפרשת השבוע וללקחיה שייכות וקשר לזמן בו היא נקראת, וכבר נאמר במסכת מגילה שעזרא הסופר תיקן לישראל שיהיו קוראים את הקללות שבתורה (פרשת "כי תבא") לפני ראש השנה, כדי שיתקיים בנו: "תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה". השאלה המתבקשת היא, מדוע תיקן כך עזרא הסופר, לפני כאלפיים וחמש מאות שנים, והרי יש שנים טובות ומאושרות של חיים ושובע ושלוש כשנים הטובות לברכה!? התשובה היא, שלא תהיה שלימות מוחלטת, אלא בבוא הגאולה הקרובה, ובכל שנה עומדים אנו ומייחלים כי "תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה". כל זאת אף בימי עזרא הסופר, בונה בית המקדש השני – שהיו בו שנים מבורכות כשנותיו של שמעון הצדיק ושמעון בן שטח כמובא במסכת יומא ותענית, על אחת כמה וכמה משחרב המקדש וכל יום קיללתו מרובה מחברו והחשיכה הולכת וגוברת על כן, ודאי שבראש וראשונה מבקש כל אדם רווחה יחסית בים הצרות. אך טבעי הוא שהחולה מבקש להקל מכאוב, אבל עיקר העתירה צריך שתהיה להחשת הגאולה, כי אז ממילא יסורו המדווים, יימוג החושך ויזרח האור.

מסופר על נער שעבד כשוליה אצל צורף אומן בעל משפחה גדולה, שהיה עני מרוד. הצורף התחייב לשלם לנער סכום קצוב מידי שבוע, אבל מעולם לא נמצאה בידו פרוטה יתירה, וכך הלך את שכרו שבוע אחר שבוע. חשב הנער: "אם אדרוש את שכרי, הרי אין בידו לתת לי. ומדוע אחטא בעוון הלנת שכר, ברם, אם אניח לסכום להצטבר ולתפוח, ודאי שלא אקבל מאומה! מה אעשה, אפוא?". חשב ומצא עצה. ייחד לעצמו פח נסתר בין הגרוטאות בירכתי החנות, ומפעם לפעם זרק בו סגסוגת כסף, פתותי זהב, שהעדרם לא הורגש. כעבור שנתיים פנה למעבידו ושאל: "מתי תשלם את שכרי?" ענה הצורף: "בוא ונחשב כמה מגיע לך". הזכיר לו הנער כמה שבועות עבד, וכמה התחייב לשבוע. הכפילו את הסכום במספר השבועות ועיני הצורף חשכו – "אבוי! מנין אקח סכום גדול כל כך?!" קם הנער ופנה לירכתי החנות, פינה את הגרוטאות הילך והילך והוציא את הפח הכבד ממחבואו. הגיר את תכנו אל כף המאזנים, ועיני הצורף אורו. העמיס כנגדו משקלות והנה כיסתה הפסולת את החוב ועוד עודפה עליו. חיבק הצורף את הפועל החכם ואמר לו: "ברוך אתה לה', כי לולא עצתך לא הייתה לי דרך לפרוע לך!".

שמענו בפרשה שעברה את דברי התוכחה הנוראה, ולא בכדי. הן עומדים אנו בחודש הרחמים והסליחות – חודש חשבון הנפש. המתבונן, יחשכו עיניו באלו פנים עומד הוא להתייצב לפני בוראו? כמה חטא בלשונו, כמה חטא בעיניו וכמה באוזניו, כמה במאכלות אסורים, על הכול יוגש חשבון, ואיך נייחל לזכות בדין. ואז, כקרן אור באפילה נזכר שיש לנו "קופת חיסכון" של ייסורים. כל הדחק, הדאגות, המכאובים והעלבונות – כל אלו יובאו בחשבון ויהוו משקל נגד

לחובות ולתביעות. ואנו, נושאים עין למרום ומייחלים: "תכלה שנה וקיללותיה", מקווים אנו שלא נזדקק עוד לאיזון זה של הצרות והמצוקות, מקווים אנו להשתפר, להוסיף במצוות ולמעט בעוונות, ולא תצטרך עוד לגזור עלינו רעות, אלא "תחל שנה וברכותיה!".

גם לתחילת פרשת נצבים יש קשר הדוק לזמן בו אנו נמצאים. המביא ביכורים לכהן נושא דברים נרגשים: "הגדתי היום לה' א-לוקיך", וכתב רש"י: "שאיני כפוי טובה". ה' נתן לי שדה ועצים והצמיח בהם פירות – איני כפוי טובה! אין די בהכרת טובה מילולית, הכרת הטוב צריך שתצמיח מעשים בפועל, ליטול את הפרי שצמח ראשונה ולעלותו למקדש ולתתו לכהן. כל מעשה פחות מזה, יצביע על חיסרון בעומק הכרת הטוב.

ננצל את הימים הבאים להשרשת הכרת הטובה וביטוייה בפועל – אין הכנה טובה מזו לראש השנה הבא עלינו לטובה.

והיה כי תבוא... (כו', א) (מתוך מדבש, עלון 46)

באחד השיעורים בבית המדרש אחד מתלמידינו היקרים (יצחק חממי הי"ו) אמר חידוש נחמד ששמע מהרב דוד לאו שליט"א (הרב הראשי לישראל):

פרשת 'כי תצא' התחילה במילים 'כי תצא' והסתיימה במילים 'לא תשכח'. ופרשת 'כי תבוא' מתחילה במילים 'כי תבוא'. וכאן יש עידוד וחזיון לאותם אנשים שמגיעים לבית הכנסת רק ביום הכיפורים ולא בכל השנה (יש גבאים שעקב כך מכריזים לאחר ה'נעילה' על זמן 'כל נדרי' של שנה הבאה) ... אומר הרב לאו שלהם רומזת התורה: 'כי תצא' – כשאתה יוצא מבית הכנסת אחרי 'נעילה' - 'לא תשכח' – 'כי תבוא' – אל תשכח לבוא גם במהלך השנה...

“ולקחת מראשית כל פרי האדמה” (כו', ב) (לאור הנר)

רמז נפלא לעבודת הבורא – אומר האדמו"ר מקווידינוב – טמון בפסוק זה: "ולקחת מראשית" – תמיד יהיה מבטך על עצמך כאלו הנך בתחילת הדרך, ב"ראשית". או אז, תוכל להגיע לכל מקום שתרצה. אדם המרגיש את עצמו באמצע הדרך – שם הוא נעצר! רבי משה פיינשטיין היה אומר: רואים לפעמים בחור כשרוני מגיע לשיבה, מתקדם הרבה, ובשלב מסוים, כשרואה שהתקדם רבות, וכבש לעצמו את המעמד הנכסף – הוא הולך לנוח, מפסיק לנצל את הכישרונות שלו, ומסתפק בכך שהוא יותר טוב מאחרים. כאן, בעצם, נעוץ סופו הרוחני! רק אדם המרגיש תמיד שהוא בהתחלת דרכו, ויש לפניו עוד עבודה מרובה כדי להתקדם ולהתעלות – הוא זה שבעז"ה יצליח וימשיך להתעלות. זהו שאומר הכתוב: "ולקחת מראשית" – אם אדם רואה את עצמו שהוא "מראשית", משם יכול הוא "ולקחת" את כל ההמשך, את כל ההצלחה.

”וְלָקַח הַכֶּהֵן הַטָּנָא מִיָּדְךָ, וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבַּח הַשֵּׁם אֶל-לִקְיָךְ” (דברים כו, ד)

המשנה במסכת ביכורים מציינת פרט מעניין, אשר ניתן ללמוד ממנו רבות לחיינו היומיומיים: ”העשירים מביאים את ביכוריהם בקלתות (קערות) של כסף ושל זהב, והעניים מביאים אותן בסלי נצרים של ערבה קלופה. הסלים (של העניים) והביכורים ניתנים לכהנים” (ביכורים ג, ח). כלומר, העשירים הביאו את פירות ביכוריהם בקערות של כסף וזהב, הכהן לקח את הפירות והשיב את קערות הכסף לבעליהם, ואילו העניים, שאין להם קערות כסף, הביאו את הביכורים בסלים של נצרים העשויים קש. הכהן לקח את הפירות יחד עם הסלסילה ולא השיב אותה לעני. השאלה הנשאלת היא: מדוע? מדוע לא השיבו הכהנים את הסלים לעניים?

ישנו הסבר, איני זוכר מה מקורו: כשהעני מביא ביכורים, מן הסתם הוא מניח למעלה את הפירות היותר יפים, כדי לכבד ולפאר את המעמד, ואילו בתוך הסל, למטה, הוא מניח פירות באיכות ירודה. אם הכהן יוציא את כל הפירות וישיב לעני את הסל, העני עלול להתבייש מכך שכל הנוכחים יראו את יכולו הגרוע. לכן מצווה התורה שאת ביכורי העני יש להביא ביחד עם הסל, כדי למנוע בושה מן העני. העשיר, שמן הסתם כל סחורתו משובחת, אין חשש שהוא ’מחביא’ פירות לא יפים, ולכן ניתן להוציא את פירותיו החוצה.

”וענית ואמרת” (כו, ד) (ר”ז אפשטיין - לתתך עליון”)

צריך להבין, לכאורה הפסוק חוזר על עצמו שהרי כבר נאמר ”ואמרת אליו”, לשם מה חוזר הפסוק ואומר ”וענית ואמרת”, ”מה נתווסף באמירה השנייה? בכלל צריך להבין, הלא פירט כל הטובות ואף סיפר דברים שלא נוגעים כארמי עובד אבי, וירעו אותנו המצרים סיפור כל ניסי ישראל, אם כן מה הוסיף בהגדה זו שאינו כפוי טובה? ביאר הגה”צ רבי זיידל אפשטיין זצ”ל משגיח ישיבת תורה אור: הכרת טובה זו אינה על מה שנאמר בתחילה, אלא הכרת טובה מיוחדת על כך שזכה לחיות חיים אמתיים של הכרה בנותן הטובה והודאה אליו, שכן אדם שחי במבט אמתי זה כל חייו שונים לגמרי. בדרך זו ביאר גם את הנוסח שתיקנו ב”מודים דרבנן”: ”על שאנחנו מודים לך ברוך קל ההודאות”, אנו מודים על עצם ההודאה

”וענית ואמרת... ארמי אובד אבי וירד מצרימה...” (כו, ה) (מרן הגרב”מ אזרחי שליט”א)

פירש רש”י: ”מזכיר חסדי המקום וכו’ לבן ביקש לעקור את הכל כשרדף אחרי יעקב ובשביל שחשב לעשות חשב לו המקום כאילו עשה שאומות העולם חושב להם הקב”ה מחשבה כמעשה. וירד מצרימה, ועוד אחרים עמדו עלינו ללותנו שאחרי זאת ירד יעקב למצרים.” ולכאורה, מדוע הזכיר רק את צרות לבן ומצרים, הלא צרת עשו, צרה גדולה היא לא פחות, שהרי ביקש

להרגו. ואמר מרן הגרי"ז זצוק"ל, דצרת לבן ומצרים, אמנם צרות גדולות היו, אך עברו ונמלטנו מהם, ואילו צרת עשו, עדיין בעיצומה של הצרה הננו, ולהכי אין מקומה להימנות כאן.

ארמי אבד אבי וירד מצרימה (כו,ה) (הרב זליג ברנשטיין)

לכאורה קשה - שאל רבי משה אלשיך - מדוע קושרים את לבן הארמי לעניין ירידת בני ישראל למצריים, שהרי לכאורה אין שום קשר ביניהם? אמנם יש לתרץ - אמר רבי משה - שלולא רמאותו של לבן היה יעקב מתחתן קודם כל עם רחל, וממילא יוסף היה מהבכור ליעקב. ואם היה הבכור, לא היו האחים מקנאים בו על העדפתו של אביהם ולא היה נסבב כל עניין מכירתו של יוסף. ולכן לבן הוא האשם בכך שיוסף ירד למצרים.

השקיפה ממעון קדשך... וברך את עמך ישראל" (כו, טו) (אבני אזל)

וברך את עמך ישראל בבנים ובבנות (ספרי). כשמקיים אדם מצות בכורים, יודע ומבין הוא שאין המצווה הזאת נוגעת דווקא לפרי-האדמה בלבד, אלא גם לפרי-הבטן – שיש להקריב לפני השם-יתברך את בכורי שנות-ילדותם, בעודם רכים, ולקרבם אל הקדושה על-ידי חינוך תורני כראוי. אם נוהג אדם כך, הריהו מתברך ממילא "בבנים ובבנות" – שאז הילדים מהווים ברכה להוריהם ולעולם אינם מתנכרים להם.

"היום הזה ה' א-לקיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם" (כו, טז) (הבן איש חי)

לכאורה לשון הפסוק "היום הזה" אינו מובן, שהרי ביום הזה אין באפשרותנו לקיים את כל החוקים ואת כל המשפטים אשר קיומם שייך רק בזמנים מסוימים! לדוגמא: אכילת מצה שקיומה אינו אלא בהגיע חג הפסח ולא "היום הזה!" זאת ועוד, הפרשה מדברת גם על מצוות ביכורים ומעשרות, שהן מצוות התלויות בארץ, ובאותו זמן שבני ישראל קיבלו אותן היו הם במדבר ולא יכלו לקיימן, וגם כאשר יכנסו לארץ - החיוב יכנס לתקפו רק לאחר ארבע עשרה שנות כיבוש וחלוקה. מהי אם כן כוונת הכתוב באמרו "היום הזה?" התשובה היא - אומר הבן איש חי - שהמילה "ושמרת" המוזכרת בפסוק זה, היא מלשון "ואביו שמר את הדבר" (בראשית לז, יא) כפי שפרש רש"י שם, שהיה יושב ומצפה מתי יתקיים הדבר. אומרת, אם כן, התורה: "היום הזה ה' א-לקיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים". ואיך תקיימם, והלא אינך יכול? התשובה היא: "ושמרת", תהיה יושב ומצפה מתי כבר תוכל לקיים, ואז מעלה עליך הכתוב כאילו "ועשית אותם".

"ולהיותך עם קדוש לה' א-לקיך כאשר דיבר" [כו, יט]. (מעין השבוע).

בספר "שערי ארמון" – משלים לימים הנוראיים – מסופר הסיפור הבא,

מעשה שהיה. רב נודע, אחד מגדולי הדור, שעל שולחנו התאחדו תורה וגדולה, חיפש חתן מופלג לבתו היחידה. נסע לישיבה הגדולה בוולוז'ין והציע בפני בני הישיבה קושיא קשה כברזל. כדי לענות עליה נצרכו לבקיאות רחבה ועיון עמוק, חריפות וגאונות. הישיבה הייתה כמרקחה. ניסו תירוצים, והפריכם, פלפלו פלפולים, וסתרם. סוף דבר, לא נמצא גם אחד שבכוחו להתיר את הסבך. כיוון שכך, הורה הגאון לרתום את המרכבה, לשים פניו לישיבה הבאה. העגלון הצליף בסוסים, המרכבה החלה לנוע, ולפתע נשמע קול בהול: "עימדו, עמודו!" אמר הגאון: לבטח עוד אחד שמבקש לנסות כוחו... עוד הוא מורה לעגלון לעצור, והבחור נתקל באבן והשתטח אפיים ארצה. מיהר הגאון וירד מהמרכבה, הקימו על רגליו והמתין שרוחו תשוב אליו, ואמר: "ובכן, הבה ואשמע". אמר הבחור: "לא! אני הוא שבאתי לשמוע! הרב שאל שאלה חמורה, ניסינו כוחנו ונכשלנו בפתרונה. אך איך ישאירנו מגששים באפילה! איך ייסע בלי לגלות את התירוצ הנכון!" נענה הגאון ושטח בפני הבחור את התירוצ, כפתור ופרח! אורו פני הבחור בהכרת תודה, והודה נרגשות. הניח הגאון ידו על כתפו, ואמר: "בוא ונחזור לישיבה". הבין הבחור שהגאון מבקש לחזור על התירוצ באזני כולם. ראו את הגאון חוזר, והתקבצו סביבו. אמר להם: "באתי כדי להציג בפניכם את חתני!" ונשק לבחור המופתע. תמהו כולם: "האם ידע את התשובה נכונה?". אמר הגאון: "לא". שאלו: "אם כן, במה טוב הוא מאתנו?" והשיב: "יקד בו רצון". קראו: "רצון יקד בכולנו, כל אחד מאתנו ניסה כוחו בתירוצ הקושיא!" אמר הגאון: "אמת, ובכל זאת יש הבדל תהומי בין הרצונות. אתם רציתם את כבודי וייחוסי ועושרי, ואילו הוא ביקש לדעת את התירוצ משום אהבת התורה היוקדת בו. כזה חתן מחפש אני!"

מעשה שהיה הוא, אך כאן הובא כמשל. והנמשל: בעוד שבועיים ימים נעמוד לדיון, בעוד שבועיים ימים יפתחו ספרי חיים וספרי מתים, בעוד שבועיים ימים נעבור לפניו יתברך כבני מרון, נתייצב אחד אחד. כל אחד עם צרורו, עם אמתחתו. וכפי שאנו אומרים בסליחות: "כדלים וכרשים דפקנו דלתך... אין לנו פה להשיב, ולא מצח להרים ראש". כאותו בחור, שלא היה בפיו תירוצ... ועם כל זאת, נבקש שנה טובה, נבקש להיכתב בספר חיים טובים, בספר מזונות ופרנסה טובה, נבקש שנה של "תפוח בדבש"! משהו חורק כאן. משל למה הדבר דומה, לבחור שיכנס לחנות תכשיטים יוקרתית, ויצהיר: "אמנם נכון הדבר שאין בידי פרוטה לפרוטה, אבל אני מבקש את הקולקציה היקרה ביותר!" – הרי ישים עצמו ללעג ולקלס! ובכל זאת, עובדה: אותו בחור לא ידע את התירוצ, ובכל זאת נבחר כחתן! ומדוע? כי עיקר מעייניו – בידיעת התורה, משוש חייו של הגאון!

אף אנו, אם נבקש חיים ושבע ושלוש כשלעצמם, ישאלונו: באיזו זכות, מדוע זה מגיע לכם. אבל אנו מבקשים: "אבינו שבשמים, מלא משאלות לבנו לטובה לעבודתך!", "כתבנו בספר חיים,

למענך א-לקים חיים", "תן שאלתנו לנו ולבני ביתנו. חיים טובים וארוכים בכבוד ובמנוחה, ביראתך ובתורתך"! ואם זה העיקר, מקבלים הכל! ופסוק הוא בפרשתנו: "לתיתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהילה ולשם ולתפארת – והיותך עם קדוש לה' א-לקיך כאשר דיבר". זה העיקר, וזו המטרה. טוב להיות עליון, נפלא להיות לתהילה לשם ולתפארת. אבל אין כל אלו מטרה אלא אמצעי. והעיקר, שהחיים יתמלאו בתוכן רוחני נעלה ונשגב! וכבר הובטחנו, שבקשה לרוחניות אינה חוזרת ריקם!

ואלה יעמדו על הקללה (כ"ז, י"ג) השפעה שיש לעולה בקללות...

מובא סיפור על אברך אחד שהייתה לו אזכרה/יארצייט לאביו המנוח, בשבוע של פרשת כי תבוא. הוא ניגש לבית הכנסת וביקש מהאחראי לאפשר לו עלייה לתורה. לאחר שזה בדק ברשומות המתפללים, התברר כי כל העליות תפוסות למעט זו של הקללות. כדרכו של אברך כשלא ידע מה לעשות הלך לשאול את הרב. הוא ניגש לרבי חיים אריה ארלנגר המכונה: "הסטייפלר" זצ"ל. לאחר ששטח את התלבטותיו שאל אותו הרב: "האם הנך מפקד לעלות?" השיב האברך: "לא! שומר מצווה לא ידע דבר..." פסק לו הרב לעלות לתורה בעלייה של הקללות.

לאחר שכיבד את זכרו של אביו - הגיע מכתב מחו"ל בו נאמר לו כי אח של אביו המנוח הוריש לו עסקים וקרקעות בשווי כולל של כחמישים מיליון דולר. הוא מיד טס לחו"ל, שהה שם כ- חמש שנים וחזר כעשיר גדול מאד.

כשהוא במכונת הפאר שלו נפנה מיד לביתו של הרב ובשמחה קרא לעברו: "מורי ורבי הבט! עליתי לקללות ושום דבר לא קרה לי... ונהפוך הוא - אני איש עסקים מצליח ובחמש שנים האחרונות הכפלתי את כספי הירושה..."

הביט בו רבי חיים אריה ברחמים קם ממקומו ברוגז ואמר: "אינך רואה?! כל הקללות נתקיימו בך! הפכת מאברך לאיש עסקים - הפסדת את כל עולמך!!!..." "זו ראייה אמתית של צדיק וקדוש..."

"ארור מקלה אביו ואמו" (כז, טז) (והגדת)

בחור בא לפני ה"חזון איש". הוא מבית פושר, ה' זיכהו להתחזק, הוא לומד בישיבה. אבל כשהוא חוזר הביתה, יש לו בעיה. אמו לא מכסה ראשה. ואסור לומר דברים שבקדושה כנגד שערותיה המגולות של אישה נשואה. מה יעשה, איך ישיר זמירות, ויברך ברכת המזון? ענהו ה"חזון איש": במשנה ברורה (עה, ה) מבואר, שדי בעצימת עיניים. תסתכל בסידור, ודי. אבל לבו של הבחור נקפו: "אולי מוטב צידוד כל הגוף, שלא תהיה מולי"?! החזון איש הזדעזע: "אם

ההלכה מתירה, רצונך להחמיר על חשבון כבודה של אמך?! להתריס, להפנות אליה גב?! ואם היא תקום ותטרח להגיש לשלחן, ותסתובב סביב, אתה תשיר "אשת חיל" ותסתובב כנגדה כסביבון "?! זו "חומרה" שתצית אש בבית, ואש גדולה ממנה בגיהנום!

ידוע כמה מקפידים בבעלז על המנהגים ובפרט בפסח, ובפרט על מנהג רווח כהימנעות מאכילת "שרויה". "ה"שר שלום" מבעלז זצ"ל הסב לשולחן ליל הסדר, ואמו הישישה לצידו. בהגיעם ל"שולחן עורך" הוגש המרק נטלה האם מצה, ופוררה אותה במרק, לעיניהם המתפלצות של החסידים. אבל הרבי שותק, שתקו גם הם. אכלה, ונהנתה. נטלה מצה ופוררה אותה לצלחתו של הרבי. "זה טוב:", אמרה. הנהן הרבי כנגדה, גחן ואכל! הבחין בהזדעזעותם של החסידים, ואמר: "אכילת 'שרויה' אינה איסור מדאורייתא, ואף לא מדרבנן. מנהג היא. מנהג קדוש, מקדמת דנא. אבל מנהג. וכיבוד אם, מצות עשה מדאורייתא. והמזלזל בה, חלילה, עובר על "ארור מקלה אביו ואמו" (דברים כז, טז), שמזלזל בהם, מלשון קלון (רש"י וראב"ע) היש ספק כיצד לנהוג...

ארור מכה רעהו בסתר (כז, כד) (הרב צ. מנדלסון)

כאשר הזדקן רבי ישראל מאיר הכהן בעל "החפץ חיים", כבדה עליו שמיעתו ובני הבית הציעו לרכוש לו "מכשיר שמיעה", המגביר את קולם של המדברים ועל ידי כן יוכל לשמוע טוב יותר. לשם מה לי "מכשיר שמיעה" - אמר ה"חפץ חיים" - הן כל ימי השתדלתי למעל ככל האפשר בשמיעת דיבורים כדי שלא אכשל חלילה באיסור החמור של לשון הרע, ועכשיו שזיכו אותי מהשמיים ואני שומע פחות טוב, אתם רוצים שאחבל תחבולות לשמוע טוב יותר?!

ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה (כח, ג)

פעם הביא הרה"ק רבי ישעיה' לע מקרעסטיר זצ"ל ראייה בדרך צחות, שאפשר לומר 'לחיים' על מי סודה, ממאמר הפסוק הנזכר לעיל, "ברוך אתה בעיר" - מלשון 'ביר' (-בירה), "וברוך אתה בשדה" - לשון סודה. והיינו כי כמו שאפשר לומר לחיים על 'ביר', כן אפשר לומר לחיים על 'סודה'.

"ברוך פרי בטןך" (כח, ד) (".חתם סופר")

בברכות הסדר הוא תחילה "פרי בטןך", אחר כך "פרי אדמתך ופרי בהמתך" ולבסוף "טנאך ומשאתך". ואילו בקללות הסדר הפוך: "ארור טנאך ומשאתך" ורק לאחר מכן "ארור פרי בטןך". טעם הדבר, ללמדנו כי בברכה עדיף שיתברך האדם בעושר ונכסים רק לאחר שכבר גידל את בנו, כדי שיגדלו מתוך הכנעה וענווה, טרם יהיו עשירים גדולים. על כן הברכה היא תחילה "פרי בטןך" ורק לאחר מכן "בהמתך... ומשאתך".

דור לדור יושבת מעשיך (יחיאל מיכל מונדרוביץ')

החינוך הטהור מושתת על יסודות עתיקי יומין. שימור ערכי קודש, מניעת סחף ההתפרקות מנכסנו, ואהבת הישן-נושן האותנטי. אך לילדים שנולדו לתוך עולם מודרני וטכנולוגי קשה 'לאהוב' את הישן. איך נביאם להביט אל עבר ימי קדם? כיצד נתווך בין 'ילדי היום' לבין 'ימי האתמול', ולהנחילם נחלת אבות? בפרשת השבוע מובטחות ברכות 'פִּי תִשְׁמַר אֶת מִצְוֹת ה' וְהָלַכְתָּ בְּדַרְכָּיו'. ביניהן נאמר וְהוֹתַרְךָ ה' לְטוֹבָה בְּפָרִי בְטָנְךָ.

רבנו החתם סופר זי"ע דרש בזה, כי לעיתים יש אדם שכבר השלים את ימיו ושנותיו, מלא את חובתו בעולמו, בעבורו נוצר נולד וחי. בעצם בא עָתוֹ להיפרד מעלמא הדין. עם זאת, ה' מותירו בחיים לטובה, בעבור פרי ביטנו, למען בניו וזרעו אחריו. האב משמש דוגמא חיה ומנחיל דרכי יושר. משום כך זוכה לאורך ימים ושנות חיים, לחנך ולהדריך בדרכי ה', לקשור את בניו לשרשרת הזהב שִׁמְשֵׁךְ לדורות. לְמִדִּים אנו בזה, שהקב"ה ייעד תפקיד חשוב לזקננו ולזקנותינו ברום שנותיהם. בכדי להאריך את ימיהם ושנותיהם עלינו להטות אוזן, לשמוע מפיהם את הדרך נלך בה ואת המעשה אשר נעשה. שפתותיהם נוטפות יר"ש טהורה בספָּרם על דורות שעברו ועל עולמות שנכחדו. ה' מותיר לנו את שרידי הדורות כמעתיקי השמועה וכעדות נצח. לראות את תפילתם הַכְּנָה, לחוש את אמונתם התמימה, לראות ולהפנים.

סיפר לי ידיד, כי בעת שָׁבְתוֹ נעשתה 'בת מצוה', לְקָהָה לברכה ולשיחה אצל זקנו הישיש. נערה זו קרויה על שם אמו, שנספתה בשואת אירופה הי"ד. כילידת 'הדור החדש' רוב מאוייה ועיסוקיה הן בחיי שעה, הערצת המותרות ועיסוק בזוטות. אין הצעירה רגילה להסב באופן פרטני במחיצת הסב הזקן, ואף הוא אינו מלומד בשיחה עם נינתו הצעירה, אשר מרחק דורות, תרתי-משמע, מפריד בִּינוֹתָם. ה'עלטער-זיידע' מרוגש והרעד ניכר בדיבורו. הוא צלל תשעים שנה לאחור אל עבר ה'ימים ההם'. תיאר את הווי הבית, את הליכות אמו ומשפחתה. סיפר, כאשר דוק מכסה את עיניו, על השמחה והחיות ששררו בביתם, שלא נגרעו מול הדחקות והעוני. הסבא סיפר והנערה האזינה. היא מגלה לראשונה הוד קדומים שאופף את אבותיה ואימותיה. גם לסבא ניתנה ההזדמנות לפתוח תאי זיכרון, שנעולים היו למעלה מיובל וחצי שנים. בתום שעה ארוכה נפרדו, תוך שהסבא מעריף איחולים על נינתו, שתזכה לשמר את מורשת אמו הי"ד, אשר שָׁמָּה בקרבה.

השיחה יצרה חריש עמוק בנפש בת-המצווה. כעבור שנים ספורות העידה, עם פטירת הישיש, שביקור זה עורר מהפך מחשבתי בתוכה. החלה לְבַכֵּר ולהחשיב את העיקרים ולהזניח את הטפלים. מני אז השתדלה יותר במעשיה הטובים ולכוון יותר בתפילותיה. היא קיימה 'דע מאין באת', מדורות של יהודים שאת חייהם חיו על קידוש ה', ואף במותם. ה' הותיר את סְבָה ז"ל לחיים ארוכים - גם בעבור שיחה זו. עלינו לְגַשֵּׁר בין הצעירים לבין הקשישים (בהנחה שבעצמנו

אנו 'מגושרים'...), אלה שחוו וראו את אצבע א-לוקים לאורך אירועי חייהם, ונעשו חדורי רוח ואיתני עוז-יהודי שורשי. ה' מותירם בעולם למטרה זו! למען ידעו דור אחרון, בנים יגידו, יקמו ויספרו לבניהם (תהלים עח) להריחם את ניחוחות ערפילי הטוהר של עמנו. נצטוונו שאל אביך ויגידך ויגידך ויאמרו לך! גיבורי כוח בני ה'גבורות' ויותר עוד מהלכים בקרבנו. אך השעה דוחק, כל זמן שהנר דולק... טרם יכבה...! נזכה ונזכה שיתירם ה' לטובה ויכתבם ויחתימם לעוד שנים ברוכות, עם תפילה חמה 'אל תשליכני לעת זקנה... אל תעזבנו'.

בהצלחה בעבודת הקודש!

תחת אשר לא עבדת את ה' א-לוהך בשמחה ובטוב לבב (כח, מז) (ישראל גולד)

בחתונה - יש הבדל ניכר בין המחותנים לשאר הקרואים. המחותנים שמחים בעצם הדבר שזכו להכניס את בניהם לחופה ושמחה זו היא הגורמת לכל המשתה הגדול שעשו. לא כן שאר המוזמנים, הם אינם שמחים מכח עצמם, אלא תחילה הם משתתפים בסעודה, ולאחר שאכלו מעדנים ושתו ממתקים מתעוררת בהם השמחה!

כך הוא גם הנמשל - אמר המגיד מדובנא - כאשר מקיים האדם את מצוות ה' בשמחה דומה הוא ל"מחותן" השמח בעצם קיום המצווה. אולם אם אינו שמח בעצם קיום המצווה, הרי הוא כמוזמן זר...

תחת אשר לא עבדת את ה' א-לוהך בשמחה ובטוב לבב (כח, מז) (יוסף נגר הי"ו)

שהקללות באות לאדם מפני חוסר שמחה, ונאמר: "ובטוב לבב" (יג, כה) פירש ר' יחזקאל מקוזמיר זצ"ל: "כי בשמחה תצאו" (ישעיה נה, יב) - שעל ידי השמחה יוצאים מכל הצרות וכל דבר רע.

ומסופר שפעם בא יהודי לבעל ה'ישמח ישראל', והתלונן שמצבו בכי רע, ואין פרנסה לילדיו, ואין לו במה לחתן אותם. תבע ממנו הרב: 'תהיה בשמחה'. שאל האיש: ומה יעזור שאהיה בשמחה? ענה הרב: נא "כי בשמחה תצאו" - מהצרות. שאל האיש: במצב כזה גרוע איך אהיה בשמחה? ענה הרב בחיוך: "תגיד, מה לא עושים בשביל פרנסה?"...

והפיצך ה' בכל העמים מקצה הארץ עד וקצה הארץ ועבדת שם אלוהים אחרים (כח, סד) (אשר לורבר)

איש אחד עבדה לו תרנגולת. הלך האיש וסבב בין בתי השכנים אולי ימצא אבדתו. והנה בהגיעו אל בית אחד השכנים ראה את התרנגולת ורגלה קשורה בכרעי המיטה. החזר לי את התרנגולת - אמר האיש - שלי היא! לא ולא! אמר בעל הבית - שלי היא וקניתי בשוק מאיש

פלוני! אתן לך סימן מובהק - אמר בעל האבדה - שחרר את רגלה של התרנגולת ופתח את הדלת ומיד תראה כי היא תמהר לרוץ אל ביתי כי שם הורגלה לחיות כל הימים!

כן הוא גם הנמשל - אמר המגיד מדובנא - כאשר בני ישראל נמצאים בגלות בין העמים עלולים הם ללמוד ממעשיהם הרעים ולחטוא כמותם, אולם כאשר הקב"ה יגאלנו ויתיר את אסורינו ממקומות פזורינו, מיד נרוץ אחריו בששון ושמחת הלב.

וידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל...היום הזה נהיית לעם (כז,ט) (הרב צ. מנדלסון)

בגמרא במסכת ברכות (סג:) נאמר: פתח רבי יהודה בכבוד תורה ודרש: "השכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם" וכי אותו היום ניתנה תורה לישראל? והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה! אלא ללמדך: שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שניתנה מהר סיני.

אמר רבי תנחום בריה דרבי חייא איש כפר עכו: תדע, שהרי אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית, וערב אחד אינו קורא - דומא כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם!

יש להבין - שאל המגיד מדובנא - אם ערב אחד לא קרא - דומא כמי שלא קרא מעולם?! אמנם - אמר המגיד - הדבר דומה למלך העורך מלחמה. דרכו של המלך שהוא עצמו אינו עומד בשדה הקרב ממש, אלא במרחק של כמה פרסאות, ובכל כבדת ארץ הוא מציב צופים כדי שיוכלו להשמיע ולהעביר את פקודותיו אל המפקדים המצויים בשדה הקרב. המלך עצמו משמיע את פקודתו לצופה אחד, והוא צועק לשני והשני לשלישי וכן הלאה עד שהפקודה מגיעה לייעדה. כל זה הוא בתנאי שכל הצופים עומדים על משמרתם ולא נוטשים אותה, אולם אם ימלט אחד הצופים על נפשו תתנתק השרשרת והפקודות לא יגיעו לייעדיהן.

כן הוא גם הנמשל - אמר המגיד - הקב"ה נתן לישראל תורה בהר סיני, ובאותו היום מילא את ליבותיהם של ישראל ביראה וקדושה ובכל המעלות הנצרכות ליהודי כדי לעבוד את ה' לאורך כל הדורות. כל זאת בתנאי שהאדם מקפיד מידי יום בקריאת שמע ובזאת הוא מקשר את עצמו לאותו יום נשגב, אולם אם נוטש הוא את משמרתו ואינו קורא קריאת שמע - מנתק הוא במעשה זה את שרשרת הדורות ואיננו מחובר עוד אל היום ההוא!

הוא אשר אמר רבי נחום בריה דרבי חייא: אפילו אם ערב אחד אינו קורא - דומא נמי שלא קרא קריאת שמע מעולם!

וְהָיָה כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וּירָשָׁתָה וַיִּשְׁכַּתְּ בָּהּ (כו,א) (אברהם לוי)

עיניים איכותיות!

והָיָה כִּי תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וִירֻשָּׁתָהּ וַיֵּשְׁבָתָּ בָּהּ: וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְרֵא מֵאֶרְצָךְ - אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ נָתַן לָךְ, וְשָׂמְתָּ בַטֶּנָּא, וְהֵלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱ-לֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: (דברים כ"ו א' - ב').

בפתיחה של פרשת השבוע שלנו ובסיום הפרשה הקודמת - אנו פוגשים חמישה מילים יקרות שטמון בהם יסוד אביר אדיר כביר ונדיר, ולא נגזים אם נאמר שבאותן מילים טמונה תמצית ההשקפה הצרופה של האדם היהודי. מה כוונת המשורר והסופר?

בפסוק האחרון של פרשת 'כי תצא' וכן בפסוק הראשון של פרשת 'כי תבוא' - אנו נפגשים עם המילים הנשגבות "אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ נָתַן לָךְ", ובכפילות הזו מעבירה לנו התורה מסר חשוב: יהודי יקר! בכל שלב מימי חייך, מהמצב של 'כי תצא' מבטן אמך אל העולם הזה ועד המצב של 'כי תבוא' אל העולם הבא בחזרה, חובתך להאמין ולהבין בכל רגע שכל הטוב שמושפע ומורעף עליך - הכל זו "מתנת חינם" שהבורא הרחמן נתן לך, [כפי שנאמר בפסוק אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ נָתַן לָךְ - 'נותן' זה לשון מתנה], והישגיך והצלחותיך אינם קשורים כלל לשרירים וקשרים וחכמת חיים ושאר קשקושים שהנך. פשוט בורא עולם חמל עליך והחליט להעניק לך איכות חיים ברמה מסוימת - וזו הסיבה היחידה שהגעת לאן שהגעת, בכל תחום מתחומי החיים, הן ברוחניות והן בגשמיות. ואם ישאל השואל: כיצד יתכן לומר שהרוחניות באה לאדם בתור 'מתנת חינם', והרי כתוב בגמרא מפורש 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים' (ברכות ל"ג ע"ב)? התשובה לשאלה זו מאוד פשוטה - והיא גם מיסודי הדת, וחובה על כל יהודי לדעת אותה: ברור שענייני הרוחניות נמסרו לאדם - הן העלייה בהר ה' והן הדרדור משם חלילה, כולם מסכימים שבדברים הללו הבורא נתן לאדם 'בעלות זמנית' מלאה כדי שתהא לו בחירה בעבודת ה', וזו מתנה נפלאה שקיבל היהודי ממלך המלכים. אלא כוונתנו כאן "שבמבחן התוצאה", סך ההצלחות וההישגים של האדם ברוחניות - לא הוא גורם אותם אלא זו מתנת שמים בלבד, כמו שמבואר בספרים הקדושים שהתפילה והמצוות אינם מזרימים שפע על האדם - אלא הם רק 'עושים כלים לקבל את השפע'. משל למה הדבר דומה? למעיין חי השופע ומזרים מים לכל דִּכְפִין, ובא מוישלה ועשה צינור המגשר בין זרימת המעיין לביתו - וכתוצאה מכך המים מגיעים עד לביתו. וכי יעלה על הדעת שמוישלה מזרים את המים לביתו? ברור שלא! אין ספק שהמעיין הוא המזרים את המים בצינור, ואם חלילה תיעצר זרימת המעיין - הצינור כבר לא יועיל למוישלה כלום.

הנמשל ברור! האדם רק מכין את הכלים הרוחניים - את הצינור המגשר בינו לשפע העליון. אך מה שהשפע מגיע אחר כך לאדם באמצעות אותו צינור - זה לא שהוא מזרים על עצמו את השפע, אלא זו הטבה ומתנה שהבורא מרעיף ומזרים עליו (עיין שומר אמונים 'הקדמון' למהר"י אירגאס וויכוח שני סוף אות י"ג), ובלשון התלמוד זה נקרא 'משולחן גבוה קא זכו' (ביצה כ"א

ע"א). והדברים מאוד דקים - והעלנו זאת רק למען הסר ספק מלב עיקש ומפקפק ומתחמק החושב אחרת, ודי בזה לעניינו, ואכמ"ל בנושאים דקים אלו.

וְאִישׁ פָּא... וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֶלֶּל-לְקִים... עֲשָׂרִים לֶחֶם... וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וַיֹּאכְלוּ. וַיֹּאמֶר מִשְׁרְתּוֹ מָה אַתָּן זֶה לִפְנֵי מַאֲהָ אִישׁ? וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וַיֹּאכְלוּ, כִּי כֹה אָמַר ה', אֲכַל וְהוֹתֵר. וַיֵּתֶן לִפְנֵיהֶם, וַיֹּאכְלוּ וַיֹּתֵרוּ כְּדָבָר ה': (מלכים ב', ד' מב - מד).

לפני כ-2900 שנה בתקופת הרעב שבזמן הנביא אלישע בא אליו אדם ונתן לו 20 ככרות לחם במתנה, והוא היה בטוח שאלישע ישביע בהם את רעבונו. אך כאשר אלישע הנביא קיבל את הלחם הוא לא חשב על עצמו - אלא על תלמידיו הרעבים, והוא ציווה על משרתו שיחלק את 20 הכיכרות בין 2000 תלמידיו - באופן שכל 100 תלמידים יתחלקו בכיכר לחם אחת (מלבי"ם שם). שמע המשרת את דבריו התמוהים של הנביא, ושאל: כיצד יתכן לתת 20 כיכרות לחם לפני 2000 איש, וכי זה יכול להשביע אותם? השיב לו הנביא: משרת יקר! התעלם מנתוני השטח והשכל הישר, ועשה מה שציווית אותך. אתה יודע מדוע?! כִּי כֹה אָמַר ה', אֲכַל וְהוֹתֵר. א-לוקים הבטיח שיהיה ברכה בכיכרות הללו ועוד יישאר מהם עודף, ואם א-לוקים הבטיח - זה בוודאי יקרה. ואכן כך היה! וַיֵּתֶן לִפְנֵיהֶם, וַיֹּאכְלוּ וַיֹּתֵרוּ, כְּדָבָר ה'.

סיפור מעניין, לא?

מדובר בתקופת רעב שהתיאבון של כולם גדול ורחב וכאשר יש הזדמנות לאכול - אין ספק שאף אחד לא מעז להחמיץ אותה, ולמרות זאת מִשְׁרְתּוֹ של אלישע הנביא מחלק 20 כיכרות לחם ל-2000 איש, וחשבון פשוט מגלה שאם כיכר לחם אחד שוקל בערך 750 גרם, אזי יוצא שכל סועד קיבל 7.5 גרם, בערך ביס אחד של לחם. נכון שזו ארוחה 'מאוד' משביעה? וראה זה פלא. לא רק שהלחמים הבודדים הללו הספיקו, עוד נשאר מהם עודף. כיצד זה יתכן? את השאלה הזו שאל משרתו של הנביא אלישע, ואלישע ענה לו בארבעה מילים: כִּי כֹה אָמַר ה'... ה' גזר שכך יהא, ולכן הנס הזה קרה.

סיפור נוסף אנו מוצאים על העשיר המפורסם הברון רוטשילד שפעם אחת נכנס לחדר הכספות שלו כדי לבדוק את אוצרותיו - ולפתע נטרקה דלת הכספת וננעלה והוא נכלא בפנים ללא אפשרות לפתוח את הדלת במשך כמה ימים, (ובני ביתו לא הוטרדו מהיעלמותו - מפני שהם היו בטוחים שהוא נסע לאיזו 'פגישה עסקית'). ומה עלה בסופו? למרות שהוא היה מוקף בעושר אגדי ולידו היו ערימות של ארגזים המלאים בכסף וזהב - רכושו הרב לא הועיל לו והוא מת ברעב, ולפני מותו הוא כתב על הדלת מבפנים את המשפט הבא: 'אני רוטשילד - מת ברעב! ומה שמעניין הוא שלאחר מותו של רוטשילד פתחו את יומנו האישי וגילו שכתוב שם שהוא היה בטוח שא-לוקים לעולם לא יוכל להרוג אותו ברעב - משום שיש לו הרבה מקורות של רכוש, ואפילו

אם א-לוקים יפסיק לספק לו עוד הכנסות ועושר - גם ככה יש לו מספיק כסף כדי לממן את עצמו עד סוף ימיו. אך המציאות עשתה לו בית ספר והתברר לו שא-לוקים בלבד הוא הבוס הרשמי והשולט הבלעדי בעולם והוא בלתי מוגבל, והוא יכול להרעיב גם את האדם הכי עשיר... בתוך הכספת שלו...

שתי הסיפורים הללו מחזדים לנו את המסר העצום שראינו מקודם.

יהיה מה שיהיה, הבורא עושה בכל רגע את מה שהוא חפץ שיקרה, וזה לא קשור כלל לנתוני השטח!!! אם הבורא החליט ש20 כיכרות לחם יספיקו ל2000 איש רעבים - אז זה יהיה כך ואפילו עוד יישאר מזה עודף. מצד שני אם הבורא החליט שרוטשילד ימות ברעב - רוטשילד יכול לצבור רכוש רב כחול הים ואף לרשום ביומנו שהוא מסודר עד סוף ימיו, ולמרות זאת עצת ה' היא תקום והוא ימות ברעב - ליד כל אוצרותיו!!! והשאלה נשאלת: לאחר שהבנו שהכול בא מלמעלה הן לטוב והן למוטב, האם המצב הזה ניתן לשינוי? האם בכל זאת יש איזו נוסחה שבאמצעותה אפשר לשנות את הגזרה? חכמנו ז"ל גילו לנו שיש גם יש נוסחה כזו - ולנוסחת הקסם הזו קוראים 'משנה מקום משנה מזל', ואדם המשנה את 'מקומו הרוחני' בשמים - הרי הוא גורם על ידי זה להסיר מעליו את הגזרות והצרות. וכיצד זה עובד? על האדם נגזרות גזרות, בהתאם למיקומו בהר ה'. אך אם האדם מתקדם ברוחניות ומתפלל ולומד תורה וכו' - אזי נשמתו מתרוממת למקום יותר גבוה, ולאור נתוניו החדשים ומיקומו הרוחני המושלם יותר - הגזרה כבר לא שייכת אליו, וזה הפירוש למשפט המפורסם 'אין מזל לישראל' - שעם ישראל מעל המזל' (שבת קנ"ו ע"א), מפני שמיקומם הרוחני משתנה כל הזמן לטובה, וממילא הצרות שנגזרו עליהם כבר אינם עדכניים. אך ברגע שעם ישראל נוטשים חלילה את התורה - אזי המזל כן שולט בהם, כמו שהוא שולט בכל הגויים (אבן עזרא 'הארוך' שמות ל"ג כ"א).

עד כאן פגשנו את המילים העצומות של 'אֶשֶׁר ה' אֱ-לֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ' פעמים בשתי פסוקים רצופים. פעם אחת לגבי מחיית עמלק (כ"ה י"ט), ופעם שנייה לגבי הכניסה לארץ (כ"ו א). אלא שהתורה משלשת לנו על המקום את המילים הללו עוד פעם, ומיד בפסוק שלאחר מכן שדן על 'הבאת בכורים' - התורה חוזרת על העניין שוב פעם וכותבת לנו וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיָא מֵאֲרֶצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ (כ"ו ב'). והשאלה מתפרצת ועולה וזועקת וממריאה עד לב השמים! הרי ידוע שהתורה מדויקת עד מאוד, ואין בה אפילו אות אחת שנכתבה שלא לצורך. אם כן מדוע התורה חוזרת כאן על המסר הנ"ל פעם שלישית? כיצד זה מחכים אותנו יותר? בפעם השלישית התורה כותבת זאת על המצווה של 'הבאת בכורים', מצווה קשה עד מאוד הדורשת מהחקלאי הרבה כוחות ומסירות נפש... עומד לו יהודי באמצע הגינה, ולפתע הוא רואה שמגיע לו 'מזל טוב!' לאחר עמל גדול של חרישה וזריעה והשקיה וזיבול ודישון וכו' ולאחר המתנה ארוכה של כמה חודשים, סוף סוף הגיע הרגע הנכסף והתאנה הראשונה הבקיעה לאוויר

העולם, והיא מחייכת לו ממרומי העץ ומוחצת לו כפיים. החקלאי ניגש אל התאנה ומסתכל לה בעיניים ומעביר לה את רגשי חיבתו העזים, אך בו זמנית יש לו צו א-לוקי שאומר לו 'עצור!' התאנה הזו לא שלך - ואתה מתבקש להעלות לירושלים ולתת אותה שם לכהן. אין ספק שמבחינה אנושית ורגשית - קשה מאוד לבצע את המצווה הזו, ומי שלא מבין זאת זה בגלל שהוא לא חקלאי, והוא לא חווה מימיו את הרגע הראשון שמגלים את הפרי הראשון על העץ.

כאן המקום לציין שפעם אחת התבטא יהודי המגדל מלפפונים ואמר לאחד הקליינטים שלו שהתמקח עמו על המכיר: תאמין לי שאני קשור מאוד למלפפונים הללו, עמלתי עליהם הרבה ויגעתי למען שלומם מאוד, וכבר גילו לנו חכמנו ז"ל 'שהאהבה' היא תוצאה של נתינה, וכל אדם המשקיע - נפשו נקשרת לאותו מוצר. אך מה אעשה? אני צריך להתפרנס ומשום כך אני נפרד ממלפפוני האהובים. אני מבקש ממך שתבין את רגשותיי, ותיתן לי את התמורה הראויה עליהם מבלי להתמקח עמי יותר מדי. [יתכן והמעשה הזה נשמע קצת קיצוני ותמוה. אך מי שינסה להיכנס רגע לנעלים של אותו חקלאי, יכול להבין היטב את המצב הזה]. משום כך באה התורה ומזכירה לחקלאי את המסר הנ"ל: חקלאי יקר, יהודי יקר, תזיז את 'האני' הנפוח שלך ותפסיק לראות בפרי הזה את עוצמתך ויכולותיך, תסתכל על המצב בעיניים יהודיות ותנתח את התמונה עם המשקפים של אֶשֶׁר ה' אֵל-לִקְיָה נָתַן לָךְ, תבין ותאמין ותפנים שהכול הגיע אליך ממתנת חנם - כי הבורא החליט שהפרי הזה יגדל כאן, ובעצם לפרי הזה הבורא ייעד תכלית להגיע לירושלים בתור 'ביכורים' - ואתה נבחרת להיות 'השליח מצווה' לעניין. אם תקרא כך את המפה, יהיה לך יותר קל להתנתק מהפרי ולקיים את מצות הביכורים בלב רחב.

לסיכום: לאחר שהתורה לימדה אותנו בשתי הפסוקים הקודמים שגם הצרות וגם הברכות באים מלמעלה והם לא תלויים בנתוני השטח, התורה כותבת לנו את הפסוק השלישי בכדי להעלות אותנו קומה נוספת וללמד אותנו איך לתרגם זאת "מהשקפת עולם" "לחיי המעשה" - לקיום המצוות, והיא מדגימה לנו זאת על מצות ביכורים, מצווה שהאדם אמור לתת ולהקריב למענה מהונו ואונו. התורה נותנת כאן לאדם 'זריקת עידוד' בעבודת ה' - והיא הופכת לו את ההשקעה וההקרבה והמסירות נפש לקלים יותר, והתורה מצפה מאתנו שנעתיק את ההבנה וההבחנה העדינה הזו לכל המצוות, בכדי שנוכל להתמודד עם קשיי היצר אשר עובד קשה כדי לבלבל ולסמא את עינינו. כן כן, יצר הרע אומר לאדם... אם תרמה את פלמוני ותדרוך על דלפוני ותעשוק את מילוני ותרכל על מלפפוני... אזי תהיה יותר פופולארי ומצליחן ועשיר ומכובד וכו', והיצר לא מגלה לאדם את הסוד שמלמדים אותו אליהו הנביא ורוטשילד בסיפורים הנ"ל - שהעולם מנוהל על ידי בוס אחד ויחיד ולא ניתן לעקוף אותו ובעצם לא נתוני השטח קובעים את המצב, ממילא למה לי לשקר ולרמות וכו' בכדי לשנות את הנתונים? וכי זה יועיל? הרי רצון הבורא הוא זה שתמיד ינצח - על אפם וחמתם של כל נתוני השטח, שהרי הכול זה מלמעלה! [יש אפילו שיר

כזה. רק חבל שזה שיר ולא צורת חיים]. מי שמתעמק במסר הזה שראינו כעת והופך את הדברים 'לצורת חיים' והלכה למעשה, אין ספק שיש לו 'עיניים איכותיות' הרואות את העולם כמו שיהודי צריך לראות. מי חושב אחרת?

והיה כי תבוא אל הארץ... ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך... ושמת בטנא (כו,א-ב)

ה"אור החיים" הקדוש דורש פסוקים אלו על דרך הרמז: והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' א-לקיך נתן לך – זוהי ביאת האדם אל העולם העליון, ולשם מביאים את כל פרי האדמה – אלו המצוות, אשר תביא מארצך – מן העולם הזה. ושמת בטנא – כאן טמון רמז נפלא. את כל המצוות, יש לקיים רק על פי דרשות חז"ל. אם יקיים האדם את כל המצוות, אך יעשה זאת ללא פרושי חז"ל אלא כפי ששכלו מבין מתוך התורה עצמה, אזי "ישרף הוא והם" – הוא ומעשיו. והנה, בש"ס ישנן ששים מסכתות [ועל כן זה שידוע את כל הש"ס נקרא "גאון"], [השווה בגימטריא לששים], ולכן נאמר: "ושמת [את המצוות] בטנא", "טנא" בגימטריא ששים... כי רק על פי באור הש"ס אפשר לקיים את המצוות.

ולקחת מראשית כל פרי האדמה (כו,ב) (אוהב תורה)

כשזוכה האדם לקדש את ראשיתו של היום לעבודת ה' יתברך, ביכולתו להיות סמוך ובטוח, שכל מעשיו באותו יום יהיו לשם שמים. אולם, אם ראשיתו של היום עוברת על דברים של מה בכך, על קריאת עיתונים ופטפוט בעלמא, עלולים גם תפלתו ולימודיו בהמשך היום להראות בהתאם.

אל ה"אמרי חיים" זצ"ל הגיע חסיד ותנה את צרתו: "רבי, מחשבות זרות מטרידות אותי בתפילתי, ואיני מצליח להתגבר עליהן. מה אוכל לעשות כדי להינצל מהן?". נענה ה"אמרי חיים" ואמר: "ראשית, מחובתנו לבחון מה הן המחשבות הזרות אודותיהן אתה שח. ראה נא, כשאדם קם לפנות בקר, טובל במקווה וממהר ללמד דף גמרא, ולאחר מכן, בשעה שהוא עומד ומתפלל, באות לו מחשבות בתפלתו – הרי שהן מחשבות זרות. אולם כאשר האדם קם בשבע בבקר, יורד לתא הדואר, אוסף משם את העיתון ועובר עליו בעיון בתוספת כוס קפה, ולאחר מכן נוטל לו את התפילין ופוסע בניחותא לבית הכנסת, לא לפני שפטפט על דא ועל הא עם כמה ממכריו... כשבאות לו מחשבות תוך כדי התפלה, אין הן מחשבות זרות כלל וכלל, אדרבה, התפילה שלו היא הזרה במערכת הזו...". רק אדם ש"ולקחת מראשית", נוטל את הראש, שהוא ראש השנה, ראש חדש, ראש השבוע וראשית היום – ומקדישו לעבודת ה' ולשם שמים, הוא יזכה לכוון את ההמשך כלו לעבודת ה', ועליו נאמר "החכם עיניו בראשו".

"ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' א-לקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו" (כו, ג) (חרדים / יגדיל תורה)

"ואמרת אליו" - שאינך כפוי טובה (רש"י)

בספר "קב הישר" מביא בשם הספר "חרדים" חידוש גדול! וזה לשונו הק': "ומי אשר האיר עליו הקב"ה חוט של חסד והצילו מכל הפגעים ר"ל, יהיה לו לזיכרון תמיד חסדי ה', ולא להיות כפוי טובה. ולא זו בלבד אלא כל מי אשר משפיע עליו הקב"ה שפע של ברכה שזכה ליישב ביתו בהשקט ובבטחה ופרנסתו היא סדורה, שצריך לתן שבח והודיה למקום על זאת. ומה מאד מזהיר 'בספר חרדים' שזהו מכלל "מצות עשה" של הגדתי היום לה' א-לקיך כי באתי אל הארץ (שעל כך פירש רש"י - שאינך כפוי טובה). ומכאן אזהרה על בני אדם המקבלים טובה והשפעה מהשם יתברך שצריכים לתן שבח והודיה, ולא לקרות קול קובלנא כדרך צרי העין אשר יותר מאשר נותן להם ה' מזון ומחיה כל ימיהם, יותר הם בוכים וקובלים נגד העולם כאילו שאין להם פת לחם לאכול, וכל טוב אין בידם, וכל כוונתם הוא למנוע העניים ואביונים מפתח ביתם"...

בספר "יגדיל תורה" מובא: מעשה ביהודי שנושע מצרתו, וחשב איך להשיב להקב"ה על טובתו ולעשות לו נחת רוח, כתשלום לנס שנעשה עמו. בתחילה חשב להקים גמ"ח לטובת הרבים וכיוצא בזה. כשהתלבט ולא ידע מה להחליט הוא בא אל רבו הרה"ק בעל ה"נתיבות שלום" מסלונים זי"ע ושטח לפניו את הרעיון, הצדדים החיוביים והשליליים.

נענה לו הרבי בחיוך: לו אתה שומע לי - אל תעשה דבר! ועם ההרגשה הזאת שאתה חייב לרבש"ע תמשיך כל ימי חייך, תישאר חייב להקב"ה. אל תפטור עצמך בעשייה כלשהי מהחובה התמידית להכיר בכל עת בטובתו של הקב"ה!....

הכרת הטוב ששילמה לאחר חמשים שנה (מצווה ועושה, בהקדמה)

ואמרת אליו (כו, ג). וברש"י שאינך כפוי טובה.

סיפר הג"ר שמואל דוד הכהן פריעדמאן שליט"א מח"ס שדה צופים: פעם אחת נסעתי לאחת ממדינות אירופה לרגל מסחרי, וקבעתי מראש קודם הנסיעה 'פגישה' (אפוינטמינט) עם יהודי בעל בית חרושת גביר אדיר, והיה זמן הפגישה קבוע לשעה מדויקת לארבע אחר הצהרים. ואני הגעתי במיוחד מארה"ב ליום אחד לפגישה זו.

כשהופעתי בבית החרושת הנ"ל בשעה היעודה, קיבל פני הפקיד העובד שם במשרד ושאל אותי לבקשתי, וענית לי כי יש לי פגישה קבועה לשעה זו עם בעל הבית. וענה לי, הבעה"ב אינו

כאן עכשיו ואין לי מושג מתי יבוא. עמדתי משתומם, הרי הגעתי במיוחד מארה"ב לפגישה זו, ועתה הנה כבר עברה שעה שלימה מהזמן שקבענו לפגישה, ואיננו. לא ידעתי לשית עצות בנפשי.

והנה לפתע, עבר דרך חדר המתנה שבו ישבתי הפקיד הנ"ל שהיה יהודי זקן, ושאל אותי: האם אתה עדיין יושב וממתין כאן, אמרתי לו הרי באתי במיוחד לפגישה זו מארה"ב. שאל אותי הלה: מה שמך ושם אביך. כששמע כי אבי ז"ל הוא ר' ליפא פריעדמאן הסופר, ענה ואמר לי אספר לך עובדא שהיה לי עם אביך ז"ל לפני חמישים שנה, וסיפר לי גופא דעובדא, כי בהיותו בחור צעיר לימים הלך לעיר פאקש ללמוד בישיבת הגאב"ד של העיר. וכשהגיע בפעם הראשונה לפאקש לא היה לו קרוב או מכר בעיר זו, ונכנס לביהמ"ד והיה רעב מאוד. ובעיר זו לא היה בית מלון להזמין שם סעודה לאכול, ושאל והתעניין איפה ניתן להיכנס ולשבור רעבונו, ולא השיבו לו דבר. עד שפגש בביהמ"ד יהודי נמוך קומה סופר סת"ם ותיאר את מראהו של אבי ז"ל, ואמר ליה בחיבה היכנס לבית פלוני ופלוני ושם יתנו לך סעודה להשביע נפשך. והוסיף היהודי הפקיד הנ"ל: אביך היה מגמגם קצת בלשונו ולא הבינתי מה שאמר לי, והוצרך לחזור על דבריו פעמים ושלוש עד שהבנתי מה שאמר לי. ובעזרת ה' ע"י עצתו והדרכתו הגעתי למקום שהראה לי, וקירבו אותי והחיו את נפשי.

ומכיוון שנודע לפקיד הלז מי אנכי, ונזכר במה שהטיב לו אבי ז"ל בימי בחרותו, מיד עשה כל טצדקי להיוודע איפה בעל הבית נמצא. ואכן עלתה בידו והגיע הבעל הבית אל בית החרושת, וקיימנו את הפגישה שבעבורה הגעתי במיוחד.

והרהרתי אז, הנה הכול מן השמים, ומה רבו מעשי ה' ונפלאותיו, אשר אחרי חמישים שנה שאבי ז"ל עשה לו טובה קטנה ליהודי הלז והראה על מקום אכסניה, החזיר לי זה טובה. וגם חשבתי הנה אאמו"ר ז"ל לא היה איש דברים והיה מדבר קצת בכבדות, ולסיבה זו הוצרך היהודי הנ"ל לשאלו פעמים ושלוש עד שהבין את דבריו. ולפיכך נחקק הדבר בזיכרונו של הפקיד הלז, מה שאירע לו עם הסופר בפאקש לפני חמישים שנה. ואילו היה דיבורו ברור, והיה מבין את דבריו בפעם הראשונה, בוודאי היה נשכח ממנו העניין לחלוטין. אלא מפני שהיה קשה לו להבין מה שאמר לו אבי וחזר על דבריו כמה פעמים, היה זה חידוש אצלו ומילתא דתמיהא מדכר דכירי, ונמצא כי גם ממה שהיה אבי ז"ל מגמגם בלשונו יצאה טובה לזרעו.

וכתבתי זאת להודיע חסדי ה' ודרכיו אשר נעלמו מאתנו, ואח"כ לפעמים נפקחים עינינו להבין כי הכל לטובה.

"ואמרת אליו... וענית ואמרת לפני ה' א-לוקיך ארמי אבד אבי" (כו, ג-ה)

וענית ואמרת - לשון הרמת קול (רש"י).

שאל הרה"ק בעל ה"בית ישראל" מגור זי"ע הרי מקודם (פסוק ג) פירש רש"י "ואמרת" - שאינך כפוי טובה, א"כ מהו הפשט הנכון? אלא ענה וביאר: שניהם אמת והאחד משלים את השני. דהיינו, כי דרך העולם כשבאים לבקש מהקב"ה, צועקים ומבקשים בכל פה, אולם להודות ולומר תודה מסתפקים לומר בשפה רפה ובחצי פה. ומכאן נלמד כי גם בהכרת טובה צריך להיות בהרמת קול, להודות להלל ולשבח להקב"ה על כל הטובה שעשה לנו, וכמו כן צריך להודות לחברו על טובה שעשה לו, בהרמת קול...

ולקח הכהן הטנא מידך (כו,ד) (אוהב תורה)

איתא במשנה מסכת בכורים (ג.ח): "העשירים מביאים בכוריהם בקלתות של כסף וזהב ומחזירים להם, והעניים מביאים אותם בסלי נצרים של ערבה קלופה, אך הסלים והבכורים נתנין לכהנים". מכאן אמרו חז"ל (בבא קמא צב.) "בתר עניא אזלא עניותא" - אחר העני, ממשיכה והולכת העניות... כי מן העני לוקחים את הסל, ואילו לעשיר מחזירים אותו. ותמוה, מדוע באמת ייקחו מן העניים את הסל הדל והקטן של נצרים, והלא כבר ידוע מאמר חז"ל (בבא מציעא לח.) "רוצה אדם בקב שלו יותר מתשעה קבין של חבירו"? אלא תירץ הרה"ק רבי יששכר דב מבעלזא זי"ע: על הפסוק לקמן (כו. טז) "ושמרת ועשית" - מפרש רש"י, "בת קול מברכתו: הבאת ביכורים היום, תשנה לשנה הבאה". ולכן לעשירים מחזירים את כלי הכסף, כדי שיביאו גם לשנה הבאה בכלים הללו, משא"כ מהעני לוקחים ממנו את כלי הנצרים, ואומרים לו תזכה לשנה הבאה להביא בכלים של כסף וזהב... וזה מה שהתכוונו חז"ל "בתר עניא אזלא עניותא" - היינו שאזלא וחלפה לה העניות, ולא תשוב עוד.

עוד הוסיף על כך הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע לפרש: "בתר עניא אזלא עניותא" - דאחרי האותיות "עני" באות האותיות "כסף", מאחר שישראל סבלו כבר עניות, צריכה העניות ללכת מאתם...

וענית ואמרת (כו,ה) (מהר"מ שפירא)

ברש"י הק' איתא וענית ואמרת בקול רם יש להבין מדוע דווקא בביכורים הקפידו שיהיה בקול רם יותר משאר הקרבנות.

ויש ליישב דהנה מצאנו בקרבנות שהביאו מכל ד' דרגות הנמצאים בעולם דהיינו דומם, צומח, חי, מדבר, דהנה הנשיאים שהביאו מזרקי כסף וכו' דהיינו דומם, או המים שהביאו לבית המקדש בחול המועד סוכות דהיינו ניסוך המים, דגם הוי דומם, וקרבנות מנחה הוי צומח, וקרבנות צאן ובקר הוי חי, והמדבר הוא 'נחשון בן עמינדב' שהקריב את עצמו כשקפץ לתוך הים, כמ"ש ויהי

המקריב וכו' שהקרבן שהקריב ביום הראשון היה נחשון שהקריב את עצמו ומסר נפשו לה' ביורדו לים כשעדיין היו שם מים רבים.

לכן אמרה תורה שגם בביכורים יהיה כל הזרקות הללו, הסלים שבתוכו שמו הביכורים היה ה'דומם', והגוזלות לעולה והשור לשלמים היה ה'חל', והביכורים עצמם היו ה'צומח', והיות שחסר כאן ה'מדבר' לכן היה צריך לומר ב'קול רם' שיקריב משלו כמ"ש כבד את ה' מהונך' ודרשו חז"ל 'מגרונך', ולכן יאמר בקול רם להשלים הד' מדרגות.

וענית ואמרת לפני ה' א-לוקיך... (כו', ה') (מתוך מדבש, הרב ברוך בוקרה שליט"א, עלון 96)

מדוע מקפידים לומר לשם ייחוד לפני עשיית מצווה? הסביר נפלא המהרש"ם מברעז'אן זיע"א בספרו 'תכלת מרדכי' ע"פ משל לאדם שהוביל סחורה יקרה דרך יער עבות שהיה שורץ בשודדים וחיות רעות. האיש חשב וחיפש תחבולה כיצד להעביר את הסחורה בשלום. והנה עבר מולו איש חכם וכאשר שמע על בעייתו של הסוחר יעץ לו שיתלה שלט גדול על העגלה ובו יהיה כתוב שהסחורה הזו מיועדת למלך ירום הודו. ואכן, עשה הסוחר כך והגיע ליעדו לשלום, כאשר השודדים חולפים על פניו ולא מעזים להתקרב לסחורה המיועדת למלך. והנמשל נפלא: כאשר יהודי ניגש לקיים מצווה קמים לקטרג כנגדו מקטרגים רבים. ומהי העצה כנגדם? פשוט מאוד, אנו אומרים ומכריזים 'לשם ייחוד קודשא בריך הוא' דהיינו דעו לכם שהמצווה הזו מיועדת למלך מלכי המלכים הקב"ה, וממילא אף מקטרג לא יפגע בה וכך נזכה שמעשינו הטובים יגיעו ויתקבלו לרצון לפני אבינו שבשמים. רמז לדבר בפסוק הנ"ל: 'וענית ואמרת' לפני עשיית המצווה שמצווה זו מיועדת להגיע 'לפני ה' א-לוקיך'...

ארמי אבד אבי וירד מצרימה (כו,ה)

מיהו אותו "ארמי"? ומי ירד מצרימה?

על הפסוק "וישב לבן למקמו" (בראשית לא, נה) מובא במדרש, שאחר שלבן לא הצליח להרוג את יעקב אבינו, הוא לא ישב בשקט, אלא שלח שליחים להודיע לעשו שיעקב הלך, ויש לצאת לקראתו ולהרגו... ואכן עשו בא לקראתו.

ומדוע באמת לא הרג עשו את יעקב?

אומרים חז"ל: יועציו של עשו הזהירוהו, שהרי אברהם אבינו קבל ירושה: "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם" (בראשית טו, יג), והעביר אותה לבניו. אם אתה הורג את יעקב – כך אמרו יועציו של עשו – ה"ירושה" כולה תהיה שלך, ותצטרך לרדת למצרים כגר... מה עשה עשו? שלח צוואה לנכדו, עמלק בנו של אליפז, שיהיה ערני, ובזמן יציאת מצרים יפרע מבני יעקב,

שנאמר: "ויבא עמלק וילחם עם ישראל" (שמות יז, ח). לפי זה – אומר רבי חיים קניבסקי זצ"ל – יתפרש הפסוק כך: "ארמי אבד אבי", לבן הרשע רצה להרוג את יעקב אבינו, אלא שלא הצליח ועל כן שלח את עשו לעשות זאת במקומו. ומדוע לא הרג עשו את יעקב? כי "וירד מצרימה", הוא שמע שיצטרך לרדת מצרימה והעדיף שיעקב ירד במקומו.

"ארמי אובד אבי וירד מצרימה" (כו, ה)

לכאורה, יש להבין מה הקשר בין לבן הארמי לבין ירידת יעקב למצרים. מבאר רבנו משה אלשיך: לבן רימה את יעקב ונתן לו את לאה במקום רחל. אילו הייתה רחל מתחתנת ראשונה עם יעקב, היה יוסף בכור השבטים. אילו היה יוסף הבכור – לא היו אחיו מקנאים בו שיעקב אוהב אותו מכל בניו, ולא היו מוכרים אותו למצרים. אם לא היו מוכרים את יוסף למצרים, לא היה יעקב יורד לשם... הרי לנו שבגלל "ארמי אובד אבי", הסתבב מכך "וירד מצרימה"...

"וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט" (כו-ה) (האדמו"ר רא"מ מגור זיע"א)

בעצם היה הכתוב צריך לומר להיפך: "וירד מצרימה במתי מעט ויגר שם"? ברם, מסופר בירושלמי שהראה אחד החכמים לחברו בית כנסת מפואר ומהודר, נענה וקרא את הכתוב: "וישכח ישראל עושהו ויבן היכלות" – לפי שבחוץ לארץ אין להקים בניני פאר גדולים, כי אם לנהל חיים צנועים. זהו אפוא פשוטו של הפסוק: "ויגר שם במתי מעט" – יעקב התגורר במצרים באורח חיים צנוע, תוך צמצום...

"ושמחת בכל הטוב, אשר נתן לך ה' א-לקיך ולביתך וכו'" (כו, יא) (פנינים)

ידועים כאן דברי ה"אור החיים" הקדוש זי"ע ואף נביא אותם בלשונו המתוקה והקדושה: "ירמוז באומרו 'בכל הטוב' אל התורה, כמאמרם ז"ל (ברכות ה' ע"א) 'אין טוב אלא תורה'... שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות וערבות התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם!"...

מסופר, על אחד מגדולי הראשי ישיבות שבדור הקודם – שחוץ ממה שהיה ידוע כת"ח מופלג, היה גם עובד ה' גדול ומתנהג בחסידות. שאחד מהדברים שעבד עליהם בשעתו היה לשבור את תאוות האכילה שלו. לימים, נכנס אותו ראש הישיבה לבקר במעונו של הגה"ק בעל ה"חזון איש" זי"ע, ושאל בעצתו, כיצד כובשים את תאוות האכילה? תוך שהוא מוסיף, שאמנם אני ניסיתי לעבוד על כך, אך עדיין מרגיש אני טעם באכילה...

ענה לו החזון איש כך: אין עצה! רק זאת אוכל לומר לכם, כאשר אדם מתפעל מדבר מסוים, נמשך התפעלותו, עד שמבחין בדבר יותר חשוב ומתפעל ממנו. ההתפעלות המחודשת, מפסיקה ומבטלת את הראשונה. לכן, מי שמרגיש טעם אמיתי בלימוד התורה, אינו יכול להרגיש טעם ערב באוכל! סיים החזון איש ואמר: אינני מאמין, שהגאון בעל ה"קצות החושן" זי"ע הרגיש טעם בקוגל!....

"ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' א-לקיך" ...

אמר המגיד מדובנא זצ"ל: אדם שיקבל מחברו כוס זכוכית במתנה, יניח אותה במטבח, וישתמש בה בכל יום, עד שתשבר, כדרך של כוסות זכוכית. אבל אם יוזמן להשתתף במשתה המלך, והמלך יעניק לו כהוקרה כוס זכוכית - הוא יניח אותה בארון הזכוכית בטרקלינו ויצגנה שם לראווה, הוא לא יתייחס אליה כאל כוס שתייה רגילה, אלא כהוכחה לאהבת המלך. הוא הדין, כשאדם זוכה לרוב טובה וברכה, לא ישמח רק בטובה כשלעצמה, אלא ידע שהקב"ה נתנה, וישמח בה כפליים, כאות לאהבת הקב"ה וכהוכחה שנשא חן בעיניו, כנאמר בפרשתנו: "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' א-לוקיך" - תשמח בטוב שבעתיים, משום שהוא מוכיח על אהבת ה' אליך.

ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה ... ושם בסתר (כו, טו) (אבני אזל)

אין לך גרוע מזה, כשעושים פסל ומסכה תועבת ה' ושם בסתר - ומצניעים את האליל מאחורי מסווה של דיבורים נאים ורעיונות נעלים, כגון "תחיה לאומית", תרבות, השכלה וכיו"ב.

כאשר שיטת הכפירה נאמרת בגלוי והכול רואים בעליל את הפסל והמסכה - איננה כה מסוכנת כמו בעת שהיא מתעטפת באצטלה של מלים יפות ומושגים מקודשים. לפיכך אמרה תורה על כגון זה "ארור..."

"ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' (כו, יא) (תפארת שלמה) (אבני אזל)

אדם שמקבל מתנה מאת המלך, איננו שמח כל-כך על עצם ערכו של החפץ, כפי שהוא שמח על העובדה שהמלך נתן לו מתנה, חשיבותו של הנותן היא העיקר בשמחתו. לפיכך אמר הכתוב: "ושמחת בכל הטוב" - לא רק משום שהוא טוב, אלא בעיקר "אשר נתן לך ה' א-לוקיך" - משום שהשם-יתברך הוא הנותן. (תפארת שלמה)

זוהי גם הכוונה שבדברי הבקשה "שמחנו בישועתך" (תפילת שבת) - שנהיה שמחים לא רק בעצם הישועה, אלא בעיקר משום שהישועה היא ישועתך. (אבני אזל)

ושמחת בכל הטוב (כ"ו, י"א) (יחיאל מיכל מונדרוביץ')

שמעתי מעשיה אשר לקחה מהדהד באזני. רבה הנודע של אנטוורפן הגאון רבי חיים קריזווירט זצ"ל פגש ביהודי אירופאי, ופנה בשאלה יהודית אופיינית "מאין יהודי ובמה עוסק?" נקב פלוני בשם עירו, והוסיף שהוא "מלמד". גילה מלווהו של הרב ואמר שאדם זה הנה הוא מומחה עולמי בכימיה מולקולארית ובפיסיקה אטומית, אך הוא פשטן ומצטנע, ומתוך ענוותנותו אמר שהוא "מלמד". הרב הגיב על אתר "וכי זו צניעות? הרי הוא העלה את דרגתו! מלמד הוא נכבד הרבה יותר!"

פרשתנו פותחת במצוות הבאת ביכורים. מצווה זו מסמלת הכרת הטוב, הודיה להשי"ת, לאחר שהארץ נתנה יכולה ועץ השדה נתנה פריה. מעלים את מיטב שבעת המינים ירושלימה, במקהלות מברכים את ה', בשירה ושמחה. את פירות הביכורים מעטרים ומביאים בכלים מיוחדים בתוספת קרבנות. שבח ויקר לה'. ומתי נקבעו פירות הללו והוטבעו כביכורים? המשנה מלמדת אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה, אשכול ענבים שביכר, רימון שביכר, כורכך עליהם גמי ואומר הרי אלו ביכורים. וכי אשכול בעודו סמדר ראוי לעלות לירושלים? וכי בשעה שהתאנה חנטה פגיה ועל האילן הנצו הרימונים ועודם בקטנותם, מובחרים הם כבר להיקרא ביכורים? אלא, לחקלאי ברור שפירות בוסר הללו, אכן עוד קטנטנים הם, אך בטיפול נכון יגדלו ויתפתחו. אין בעל השדה נלחץ וחרד בעונת החורף על שפירותיו זעירים מדי ושהם חמוצים ומרירים. רואה הוא בעיני רוחו את חודשי הקיץ, צופה הוא למרחוק במלוא הטנא פירות בשלים, עמוסי עסיס ונטופי מתק. טבעי ביותר שבראשיותם טרם השביחו! בעל השדה חוזה את התהליך כולו.

האדמו"ר מפאסצנא הי"ד, האי אומן פדגוג, מרחיב במבוא לספרו חובת התלמידים, יסוד זה. יש למלמד לראות את תלמידים הרכים, וגם המתקשים, במבט עתידי. לזכור כי הצעירים של היום הם בוגרי הדור הבא. על המלמד לפתח ראייה 'מאמינה' ולהיות 'חכם הרואה את הנולד'. וכה הם דבריו צחי הרעיון: את הנערים אשר לפנייהם יראו (המלמדים) לנשמות גדולות אשר עודן באיבן, ועליהם להצמיחן ולהפריחן. גנן הוא בגן ד' לעבדה ולשמרה, ואף אם יראה בהם נערים אשר לפי הכרתו מרי נפש הם ומדות רעות להם, ידע שזה טבע של גרעיני הנשמות ובוסר המלאכים, מרים הם בחניטתם, ומלאים עסיס בגדלותם.

מביאי הביכורים הם חקלאים שהאמינו בפרי בעודו בוסר וכבר בקטנותו הוכרז כפרי הילולים. כך אמונתו של המלמד, וזו מעלתו! שמח בכל שלב בהתפתחות התלמיד, ונוסך תקווה בקרבת הילד הקט, מנחה ותומך בסבלנות, עד שגדל ומתעטר, ונעשה 'פרי ביכורים' בשל, מתוק ומושלם. חז"ל קבעו כי 'שור בן יומו קרוי שור' כבר ביום לידתו הוא בשל ומושלם. האדם איננו בהמה! התפתחותו מדורגת, ואף כי ראשיתו מצער!

אשריכם מלמדי תינוקות. זכיתם להוסיף נדבכים בקומתו הרוחנית של התלמיד, ובכך אתם שותפים לקדוש ב"ה! לכם פונה השי"ת באומרו נעשה אדם, יחד נעשה את האדם, נשלים את עיצובו ונעשיר את תוכנו. שמח מלמד יקר בחלקך, מה רב טובך, מעלתך גדולה מכל מדען ודעתן! הגד היום לה' א-לוקיך שהנך מכיר טובה. רבש"ע! פירותיך מתוקים! אתה ה' תשמרם, תצרנו מן הדור זו לעולם, כתפילת דוד המלך.

בהצלחה בעבודת הקודש!

בערתי הקדש מן הבית (כו, יג) (חיד"א)

מסופר על אדם אחד שהיה דחוק מאד בפרנסה ומחמת כן מכר את ספרי הזוהר הק' שהיה לו בארון ספרים, ובלילה שלאחריו חלם שמצערים אותו וקוראים לו "בהמה" הלך לשאול את רב העיר למה קורה לו זה, ואמר לו אמור מה עשית ביום שלפני כן, וסיפר לו שמכר את ספר הזוה"ק, אמר לו, שזה העונש על שהוציא את הספר הקדוש מן הבית שר"ת "בהמה" ב'יערתי ה'קודש מ'ן ה'בית.

לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי (כו, יג)

בספר "תורות ועובדות מבית רבותינו" מספר, שכשהזדמן האדמו"ר מסאטמר זצ"ל לבקר את האדמו"ר מויז'ניץ זצ"ל בגרוסורדיין, אמר לו האדמו"ר מויז'ניץ בשם ה"קדושת לוי" מברדיטשוב, שפרש את מלות התפילה: "כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם", שהקב"ה זוכר את כל מה שאדם שוכח, הן במצוות והן בעברות, ובהתאם לכך משלם שכר או מעניש. כלומר, אם אדם עושה מצווה וכתוצאה מכך מחזיק מעצמו ומתגאה, הקב"ה שוכח לו את אותה מצווה. ולהפך, אם אדם עושה עברה, חלילה, וזוכר אותה ויודע שצריך לתקן את מה שעשה בבחינת "וחטאתי נגדי תמיד", אזי ה' שוכח מהעברה. מה שאין כן, אם כשעושה מצווה שוכח ממנה תכף ומיד ויודע שאין לו במה להתגאות, כי כמה שיעשה, עדיין לא יצא ידי חובתו – אז ה' זוכר את המצווה.

ענה לו האדמו"ר מסאטמר זצ"ל, שעל פי הדברים הנ"ל נתן לפרש מקרא קדש שלפנינו: "לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי". ולכאורה קשה, איזה מין ודווי זה, הרי אומר כאן רק דברים טובים על עצמו, "עשיתי ככל אשר צויתני" וגו', ובבדווי הרי צריך לומר שעשה דברים לא טובים! אלא, שהבדווי הוא על "ולא שכחתי" – אמנם עשיתי רק דברים טובים, אבל לא שכחתי מהם, וכשעושים דברים טובים צריכים תכף לשכחו מהם ולא להחזיק לעצמו טובה על עשיתם.

לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי (כו, יג)

הגמרא במסכת ראש השנה מביאה שלושה משלים כיצד עוברים כולם לפני הקב"ה בראש השנה: "כחיילות של בית דוד", "כמעלות בית חורון", "כבני אימרנא" (כבשים).

שאל המגיד הירושלמי, רבי שבתי יודלביץ זצ"ל וכי כדי להסביר שכל אחד מישראל עובר לחוד צריך שלושה משלים? וכדי ליישב זאת אמר רבי שבתי, אספר סיפור קטן: היה פעם סוחר גדול שנסע ליום השוק והשקיע שם את כל כספו ברכישת סחורה יקרה, וגם לקח הלוואות מחבריו לצורך זה. הוא החליט להסתכן ולעבור בגניבה את הגבולות כדי להיפטר מהמכס על הסחורה וכך יוכל להתעשר יותר. הוא לא נח ולא שקט עד שמצא עגלון המוכן לעבור את הגבול. הוא סידר את כל מסלולי הנסיעה לשעות לילה ללא אור ירח, וגם בירר היכן אין חיילים רבים ליד הגבול, וכו'.

הגיע הלילה המיועד, הסוחר העמיס על העגלה את כל סחורתו היקרה, ושניהם, הסוחר והעגלון, עלו על העגלה. מיד בתחילת הנסיעה מבחין העגלון כי שיניו של הסוחר היושב לידו נוקשות בחוזקה וכולו רועד. שאל אותו העגלון בלגלוג: "מה אתה רועד, הרי יש עוד יותר מחמש שעות עד שנגיע ליעד ומה הפחד שלך כאן ליד הבית?" ענה לו הסוחר: "למה שלא אפחד? אני עושה חשבון פשוט שאם אצליח במשימתי אהיה עשיר מאד, ההון האישי שלי יהיה פי עשרה ממה שהשקעתי, וממחר אחיה חיי עושר וכבוד. אבל אם חס ושלום לקראת - עלות השחר ניפגש חלילה בשוטר הגבולות שיכריז "עצור - הרם ידיים" אז הסחורה תוחרם, פרוטה לא אראה ממנה, - את עצמי אפגוש בבית האסורים, בעלי חובות ירדפו את משפחתי למה שלא ארעד? בעוד כחמש שעות אני על - פתח עושר או על פי תהום ואיך לא ארעד?

בינתיים הם המשיכו בנסיעתם עד שעת חצות הלילה והחלו להיכנס ליער, חצו את הגבול, ואז רואה הסוחר שהעגלון רועד קמעה. שואל אותו הסוחר: "עגלון, מדוע אתה רועד?" משיב לו העגלון: "שמע נא, בסך הכול אני גם בן אדם, ואנו מתקרבים לרגעים קשים מסוכנים. נכון שאין לי סחורה פרטית, אבל לא נעים לשבת חודש בבית סוהר, וגם את העגלה והסוסים ייקחו ממני והשקעתי בהם ממון זה - אך טבעי שאפחד!" בלב דופק הם ממשיכים לנסוע פנימה במעבה היער בין השבילים, והם שניהם רועדים. קילומטר ועוד קילומטר מתוך פחד וספק מהעומד לקרות להם.

דבר אחד רואים הם בבירור הסוסים אינם רועדים, לא מבינים - כלום, הפחד הנוכח כל כך לא שייך אליהם ולא נוגע להם - הסוס נשאר סוס לפני הגבול, במעבר הגבול ולאחריו ללא - שום שינוי!

המשיך המגיד רבי שבתי ואמר: כל זאת מרמזת לנו הגמרא בשלוש הדוגמאות: הסוג הראשון הוא יהודי שלקראת הימים הנוראים מתחיל לרעוד עוד בשבת מברכים כאשר מכריזים "ראש

חודש אלול" הוא כבר מתחיל לרעוד - "כחיילות בית דוד" שאינם עוברים סתם כך אלא מתאמנים - קודם, משקיעים כח ומאמץ וזמן רב עוד לפני המפקד המכריע.

יש סוג שני, שעד ראש השנה הוא חלש ביראת שמים, אבל כאשר בא ראש השנה מתחיל לרעוד "כמעלות בני חורון" כי כאשר צועדים בשביל המסוכן ומשני הצדדים תהום, רועדים, פוסעים ועוברים אדם אחרי חברו בפחד. כך גם הם בשעה - שעוברים לפני המשפט ביום הדין הפחד שורר.

אבל יש גם סוג שלישי, יהודים הדומים "לבני אימרנא" כמו הצאן, אותם - כבשים שקטים צוהלים ומתרוצצים שנכנסים בפתח וסופרים אותם אחד אחד, ואינם מבינים כלום. בדיוק כמו הכבש העשירי שלא יודע כי בעל הבית סימן לו פס אדום על גבו... כך הקב"ה קורא לנו כל חודש אלול עם תקיעת השופר, עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, לעוררנו לקראת ראש השנה כאשר נפתחים ספרי חיים והיפך החיים.

"השקיפה ממעון קדשך מן השמים" (כו, טו)

אמרו חז"ל (מובא ברש"י יח, טז) "כל השקפה שבמקרא לרעה, חוץ מהשקיפה ממעון קדשך, שגדול כח מתנות עניים שהופך מדת הרוגז לרחמים".

פירש הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע: "כל השקפה" - אם ישקיפו משמים ויבדקו את מעשינו אם טובים המה. "לרעה" - ימצאו תמיד כי הם חסרים ופגומים, "מלבד במתנות עניים" - אף אם הכוונה אינה כראוי זה תמיד טוב, שהרי העני מתפרנס על ידו...

כן מובא בשם ה"בעל שם טוב" הק' זי"ע דאע"פ דלימוד התורה ועבודת ה' צריכים להיות לשם שמים ובכוונה רצויה, מ"מ בגמילות חסדים אין מדקדקים כל כך, שהרי סוף סוף נהנה השני ממעשי חסד שלו, ומה לו לפלוני אם נעשה הדבר לשם שמים או לא...

השקיפה ממעון קדשך מן השמים (כ"ו, ט"ו)

רמז נאה אומר ה"גבעת שאול" טמון בפסוק זה עבור אלו העוסקים בתעניות ובסגופים: "השקיפה" אותיות "השק יפה", כלומר, אם רצונך ללבוש שק, ולסגף עצמך כחלק מעבודת ד' הדבר טוב ויפה, אך כל זאת בתנאי שהוא "מן השמים", שרק אתה ובוראך יודעים מכך, אל תתפאר על אותם סגופים באזני אחרים.

על האדמו"ר רבי ישראל מרוז'ין מספרים, שהיה הולך עם נעלים עשויות מזהב, אך ללא סוליה. נעלי הזהב נועדו לשמור על כבוד התורה, ובמקביל כדי לסגף את עצמו הסיר מהן את סוליותיהן.

מספרים על הרבי מקוצק שפעם בא אליו חסיד אחד שהיה עושה סגופים. היה לובש שק, ומעל השק לבש חליפה, שלא ידעו ממעשיו. כשנכנס לרבי, פתח מעט את החליפה כדי שהרבי יראה, לפחות שהוא ידע... הביט בו הרבי ואמר: "היצר הרע תפס אותך בשק".

היום הזה ה' א-לוקיך מצוך את כל החוקים (כו,טז) (עטרת דוד)

וברש"י בכל יום יהיו בעינך כחדשים, ובמדרש רבה בפרשתנו רבנן אמרי, התורה נמשלה לחמשה דברים, מים, יין, דבש, חלב, ושמן, וזה מרומז כאן בדברי חז"ל בכל יום יהיו בעינך כחדשים, חדשים ר"ת ח'לב ד'בש ש'מן י'ין מ'ים, שהתורה תהא חביבה וחשובה כחמשה משקים הללו ששבחם מפורש במדרש.

היום הזה ה' א-לוקיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך (כו,טז)

אמר הרה"ק רבי יואל מסאטמר זי"ע - המדקדק בפסוק יראה שלכאורה אין זה כתוב כסדר הנכון, דהיינו צריך להיות כתוב "היום הזה ה' א-לוקיך מצוך לעשות את החוקים ואת המשפטים ורק אח"כ את המילה 'האלה', ולמה המילה 'האלה' כתובה בין 'החוקים' ל'המשפטים'?

אלא ענה והסביר: ידוע הטעם למה סדרו בעלי הטור-שולחן ערוך את החלק 'חושן משפט' לבסוף אחר שלושה החלקים הראשונים - 'אורח חיים', 'יורה דעה', 'אבן העזר', והלא בתורה סודר ענייני משפט תיכף אחר מתן תורה - יתרו, משפטים, בעוד שהרבה הלכות בענייני אבן העזר ושאר חלקי שו"ע לא נמצאו רק בספר דברים בסופה של התורה? אלא ההסבר הוא, משום שאצל דיני ממונות מצינו עניין פשרה (חו"מ סימן י"ב), ומצווה לדיין לומר לבעלי הדין שמגיעים להתדיין אצלו, שכדאי להם לעשות פשרה ולא להגיע לדין ממש, וכל בית דין המרבה בזה הרי זה משובח. יוצא לנו מכך, שאם היו מסדרים את חלק חושן משפט בהתחלה, יטעו לומר שגם בשאר חלקי השו"ע שייך עניין פשרה, וע"כ סדרו לבסוף לומר שבשלושה החלקים הראשונים אסור לעשות שום פשרה לא יגרע ולא יוסיף, רק בענייני חושן משפט בדיני ממונות ושאר תביעות שבין אדם לחברו, באלה מצווה לעשות פשרה, לוותר משלו מצד השלום. ובזה יובן היטב לשון הכתוב הנ"ל, וגם את המילה "האלה" שכתובה בין 'החוקים' לבין 'המשפטים', משום דידוע שאיפה שכתוב 'האלה' הכוונה לומר: אלה, לא פחות ולא יותר, (כמו שכתוב בפרשת יתרו "אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל" - ומפרש רש"י "לא פחות ולא יותר"), וזהו א"כ הסבר הפסוק: "היום הזה ה' א-לוקיך מצוך לעשות את החוקים האלה" לגבי החוקים בשלושת חלקי שו"ע הראשונים צריכים שיהיה בבחינת "האלה" דווקא, לא פחות ולא יותר! "ואת המשפטים" - ענייני "חושן משפט", בהם לא כתוב האלה, כי שם יש לעשות פשרות...

"והיה אם שמוע תשמע בקול ה' א-לקיך וכו' ובאו כל הברכות וכו'. יתן ה' את אויבך הקמים לפניך נגפים לפניך, בדרך אחד יצאו אליך ובשבעה דרכים ינוסו לפניך" (כח, א-ז) (פנינים)

בירושלים שלפני שנים רבות, ראו בפסוק הזה אות וסימן למקרה משעשע שקרה בעת ההיא, וכך מסופר: ירושלים דאז, הייתה עיר קטנה מאוד, ובקושי החלו לצאת לגור מחוץ לחומות. כך - שלא עלינו, במקרה שהיו צריכים ללוות נפטר שהיה מחוץ לחומות, היו מלווים אותו רגלית עד להר הזיתים. אך כמו שידוע לכל, הערבים ימ"ש ששנאתם ליהודים זועקת, והיו גרים ליד בית הקברות, היו תמיד מחכים ללוויה שתגיע, ובהגיעה היו משליכים לעבר האנשים המלווים אבנים ברזלים בלוקים וכו' בכדי להצר את צעדם, ולא פעם ולא פעמיים מרוב בהלה וסכנה, היו המלווים משאירים את המיטה מושלכת על הארץ, ורצים כל עוד נשמתם במ... כך נוצר מצב, שכשהיו צריכים ללכת ללוויה, לא היה אף אחד מסכים ללכת ללוות את הנפטר, ואף היו פעמים שגם לא היה מניין לקבורה...

ראשי החברא קדישא החליטו לעשות סוף לדברים האלה, וקיבלו החלטה, ולשם כך מיד קראו להרבה אנשים שיתכנסו באחד מבתי המדרש, וסיפרו להם על התוכנית: אנו הולכים למגר את התופעה הזאת של זריקת האבנים ובזיון המת, ולכך אנו זקוקים לעזרתכם. אנו בחרנו בזקן החברא קדישא שזקן לבן מעטרהו, והוא יהיה כביכול ה'מת'... נעטפהו בתכריכים ובטלית (כמובן עם פתחי אויר) ונלך כולנו כביכול ללוות את המת עד להר הזיתים. ואתם תראו מה הולך לקרות...

אותו מת - כביכול, נשכב על המיטה כשלצדו האחד מקל ענק, ולצדו השני לפיד וגפרורים. כשאות של חיוך נסתר עולה על כל המלווים מתחיל מסע הלוויה המבויים ברחובותיה של העיר עד שהגיע להר הזיתים. ואז, כמו תמיד, יצאו להם מאות ערבים והחלו לזרוק אבנים ולקלל קללות, אבל הם לא שיערו מה הולך להיות...

פתאום מתרומם לו המת כשהוא עטוף בתכריכים וטלית, ובידו האחד מקל ענק, ובידו השני לפיד בוער, והחל רץ לעבר אותם ערבים ומכה בהם ללא הרף. כמובן, שבהלה אחזתם, והם לא ידעו את נפשם מרוב פחד, הם היו בטוחים שה'מת' קם לתחייה בשביל לנקום בהם... מרוב בהלה הם החלו לרוץ ולנוס על נפשם האחד על השני, ומתוך רצון להימלט הם רמסו האחד את השני עד שהחלו להתגלגל במורדות הר הזיתים לכל הכיוונים... ומנגד עומדים הקהל הרב שבאו כביכול ללוות את ה'מת' ומתפרצים בצחוק על אשר הצליחו פעם אחת לחנך את הגויים הארורים האלה ולהשיב להם מנה אחת אפיים...

אין צורך לציין שמאותו יום ואילך, נשמר השקט ואף אחד לא העז לפצות את פיו. אך אנשי ירושלים לא הצליחו להסתיר את התרגשותם, מכך שבאותו שבת קראו בתורה: "יתן ה' את אויבך

הקמים לפנים נגפים לפניך, בדרך אחד יצאו אליך ובשבעה דרכים ינוסו לפניך" - שעל כך אומר רש"י "כך דרך הנבהלים לברוח ומתפזרים לכל צד" כשכולם ראו זאת באופן מוחשי ביותר...

ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך (כ"ח,ב) (מתוך "מעייני השבוע" הרב וולך שליט"א)

בפרשתנו הובטחנו בברכות רבות ומופלאות באם נשמור את המצוות, וככתוב: "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך, כי תשמע בקול ה' א-לוקיך". ושאל רבנו יוסף חיים, ה"בן איש חי" זיע"א: "מה פשר ההבטחה של "והשיגוך"?! מאחר שהובטחנו שהברכות תבואנה, מדוע יש להדגיש שאף ישיגוננו"?!

ותירץ הוא זיע"א בסיפור מעשה שהיה: אישה ביקשה מבעלה שיקנה דג למאכל. לא נלהב הבעל לרעיון, אך לאחר הפצרות רבות הסכים. אותו יום הביאו לשוק דגים רבים, ומחירם ירד פלאים. הלך וביקש לקנות דג משובח בטעמו, "ביני" שמו. אמר לו המוכר: "ראה, באותו מחיר יכול אתה לקנות דג ענק"! אך הדג הענק היה מסוג גרוע ונחות, "גטאן" שמו, וטעמו כעקיצת עקרב. מובן שהאיש סירב. אמר המוכר: "אמכור לך בחצי המחיר", וסירב. כשירד המחיר לרבע, עלה בלבו רעיון. שילם את הפרוטות האחדות ונשא את הדג לביתו, מה עשה? בהיחבא חמק למטבח ומיהר לחתוך את הדג לנתחים קטנים. כך שאשתו לא תדע מאיזה זן קנה, וגם אם תזהה את הדג לא תוכל להורות לו להחזירו לחנות, כי כבר נותח לנתחים... כיוון שקרעו, מצא בקרבו פנינה ענקית, זוהרת. שטף את הפנינה ומיהר לסוחר באבנים טובות. התפעל הסוחר ונקב בהון רב תמורתה. משנשאל כיצד הגיעה לידו, סיפר את כל המעשה. התפעל הסוחר ואמר: "כך בא גם עושרי! אבי עבד עד כלות כוחותיו. כל ההפצרות שיצא לחופשה נדחו בתוקף, חייב הוא לעמול, ולהרוויח לחמו. עבד, עד שהתמוטט. בעל כורחו פנה אל הרופא, שהורהו לשאוף אוויר ים. היה שטח על שפת הים, שהשכירו בו אוהלים לנופשים. שכר אבי אוהל, והואיל ועונת החופשה טרם החלה יכול היה לנטות אוהלו בכל מקום. תקעו במקום אחד וחזר בו, תקעו במקום אחר ולא מצא חן בעיניו. תקע היתד במקום השלישי והנה נכנסה בנקל – ונתקעה בברזל. חפר, והוציא תיבה מלאה באבנים טובות, אוצר שהוטמן שם לפני שנים רבות... הבט וראה לכמה הפצרות הצרכת כדי לקנות את הדג, ולכמה הפצרות הוצרך אבי כדי לצאת לאותה חופשה"!

ואמר רבנו ה"בן איש חי": זהו שנאמר: "ובאו עליך כל הברכות האלה", וגם אם תבקש להתחמק מהן – "והשיגוך", בעל כורחך! כמה רודפים אנו אחר האושר והעושר, וכיצד הם בורחים מאתנו! האכזבות מתגבבות, וחסרון הכיס גובר... עצה אחת יש: לרדוף אחר המצוות וכך לזכות באוצר רוחני עצום, וגם הברכות יתחילו לחזר אחרינו וירדפנו וישיגוננו.

ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך (כח, ו) (עולמו של אבא (עמ' רלה)

הגאון רבי אלעזר לאוו ישב על כיסא הרבנות באונגוואר, וזכה להרביץ תורה ברבים ולנהל ישיבה לבחורים שהוציאה פירות טובים.

בדרשתו לפני בחורי ישיבתו אודות מעלת התורה אמר: המדרש אומר "ברוך אתה בבואך" בפרקמטיא שלך, ו"ברוך אתה בצאתך" בפרקמטיא שלך. לכאורה קשה להבין את המדרש, האם ברכת תורתנו הקדושה תהיה חלה רק על עסקים גשמיים?

וביאר הגרא"ל: הנה, אם סוחר קמעוני נוסע לקנות סחורה לסיטונאי, יש בידו כסף ואין בידו סחורה. וכשהוא חוזר הביתה, יש בידו סחורה ואין בידו כסף, ואותו דבר לגבי הסיטונאי. אבל מי שעוסק בתורה אינו כך, אלא הוא מוכר את הסחורה, מקבל שכר והתורה נשארת בידו, ובמקום אחר הוא יכול למכור אותה שנית ושוב לקבל שכר.

וזהו כוונת המדרש "ברוך אתה בבואך – בפרקמטיא שלך, וברוך אתה בצאתך – בפרקמטיא שלך". לכן אנו אומרים על תורתנו הקדושה "כי טוב סחרה מכל סחורה".

"וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" (כח, ו) (מעשיהם של צדיקים)

אלו תפילין שבראש (ברכות ו).

חבורת שודדים התפרצה אל ביתו של הגאון רבי אליהו מווילנה. שמעו השודדים כי בבית זה מתגורר ה"רבין" (רב בשפה הפולנית) הגדול של היהודים, ובטוחים היו שמצויים במעונו אוצרות של כסף וזהב ואבנים טובות. אכן אוצרות היו בביתו של הגאון מווילנה, אך הללו היו אוצרות רוחניים אוצרות תורתנו הקדושה. אוצרות גשמיים כמו כסף וזהב לא היו בבית זה, ההיפך הוא הנכון, הגאון מווילנה חי חיי דוחק ועוני.

השודדים שחדרו לבית נכנסו בתחילה אל חדר המבוא. בחדר זה ישבו תלמידי הגאון אף הם תלמידי חכמים מופלגים ולמדו תורה. פתאום התנפלו עליהם השודדים, הפליאו בהם מכותיהם ודרשו את הכסף והזהב שבבית.

בחדרו הפנימי ישב הגאון רבי אליהו עטוף בטלית ועטור בתפילין והתבודד בלימוד התורה. לשמע הרעש והמהומה קם ממקומו ויצא אל חדר המבוא. והנה, ברגע בו ראו השודדים את דמותו של רבי אליהו הרימו רגליהם ונמלטו מהבית כל עוד נפשם בם.

התפלאו התלמידים ושאלו את רבם: "מדוע נמלטו השודדים כשנכנס רבנו לחדר?" הצביע הגאון על התפילין של ראשו ואמר: "על הפסוק בפרשת כי תבוא: 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך' דרשו רבותינו: אלו תפילין שבראש". התפלאו התלמידים עוד יותר: "הן גם אנחנו עטורים בתפילין, מדוע לא פחדו השודדים מאתנו?" הסביר הגאון מווילנה: "לא נאמר

'אלו תפילין שעל הראש' אלא 'אלו תפילין שבראש'! לא די בכך שאדם נושא את התפילין על ראשו, עליו גם לחוש את משמעותם ותכנם בתוך ראשו. אז, ורק אז, נקרא עליו שם ה'!

וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך (כח,י)

כח תורתם של צדיקי וגדולי הדורות שבכל דור, הביאו לכך, שיראת ה' הייתה נסוכה על פניהם, ובכוחה הם גם זכו לפיקחות וסייעתא דשמיא מיוחדת בוויכוחיהם ובמאבקהם עם הגויים עד שראו עליהם את הפסוק הנ"ל - "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך".

ועל כך יוכיח הסיפור הבא: הגה"ק רבי חיים מבריסק זי"ע בעודו צעיר לימים, שימש כר"מ בישיבתו המפורסמת של הנצי"ב מוולוז'ין זי"ע, ובתקופה ההיא, התנכלה הממשלה ללומדי התורה והחליטה להגביל את מספר התלמידים בישיבה, רק מאתיים מהם הורשו לשהות בהיכל הישיבה ותו לא, והכול ידעו שעבירה על חוק ממשלתי זה כרוכה בעונש חמור. ולמרות זאת המשיכו כל הבחורים (הרבה יותר ממאתיים) ללמוד בישיבה ולשהות בין כתליה. כאשר היה מגיע מפקח מטעם הממשלה לבדוק האם מקפידים בוולוז'ין על קיום הצו, שלשלו לידיו שלמונים הגונים והמפקח דיווח לממונים עליו שהישיבה עושה כמצווה עליה... אבל, יום אחד הודיע השר הממונה שברצונו להגיע בעצמו להיכל הישיבה ולבדוק את העניינים מקרוב. עכשיו היה ברור שיש לנקוט בדרך אחרת, שכן לא הרי פקיד זוטא כהרי השר בעצמו ובכבודו, אותו אסור כמובן לשחד בממון... ההנהלה לא ידעה לשית עצות בנפשה, אבל ר' חיים בריסקער, שכאמור בגיל צעיר מאוד כבר התמנה לר"מ בישיבת וולוז'ין, ניגש אל הנצי"ב ואמר לו: יניח לי ראש הישיבה לסדר את העניינים על הצד הטוב ביותר, ובעז"ה תבוא הישועה במהרה. הרבה ברירות לא עמדו בפני הנהלת הישיבה ולכן הסכים הנצי"ב להצעתו של הגר"ח, ונתן לו הסכמה לבקשתו.

והנה, כאשר הגיע השר להיכל הישיבה, ביקש ר' חיים מאנשי הפמליה להתקבל לראיון אצל השר. באותו יום שרר מזג אוויר קייצי, אבל הגר"ח, בהיכנסו אל השר, עטה על עצמו לא מעיל חורף אחד אלא מעיל על מעיל, וכולו מכוסה בגדי חורף חמים. כשראה אותו השר, מיד שאלו: מה קרה? מדוע הנך לבוש בבגדים אלה? השיב לו הגר"ח: "תראה, אדוני השר, סבתא שלי נגלתה אליי אמש בחלום הלילה ואמרה לי שהיום ירד גשם עז ורוח זלעפות תישוב בחצות..." השר החל לגחך למשמע הדברים, ואז אמר לו ר' חיים: "מה אתה צוחק? אני מוכן להתערב עמך על סך חמש מאות רובל שהיום ירד גשם כפי שסבתא שלי אמרה!" ואכן, השניים התערבו. ומה אתם חושבים? - ירד גשם באותו יום? כמובן שלא... ואז בא ר' חיים לשלם לשר את סכום הכסף שעליו התערבו. ובתוך המעטפה הוסיף לו על הסכום שנקבע מראש עוד כהנה וכהנה, כשהוא נותן לשר להבין שאת היתרה מוסיפה לו הנהלת הישיבה... לא עבר זמן קצר מאז שקיבל את הכסף לידיו, וגם השר יצא בהודעה רשמית מטעם המשרד הממשלתי בראשו הוא עומד שבישיבת

וולוז'ין אין יותר ממאתיים תלמידים!... מיד לאחר מכן התאספו כולם אצל הגר"ח ואמרו לו בהתפעלות: איך הצלחת לעשות זאת? ענה להם הגר"ח ואמר: שכאשר שמע שהשר עצמו אמר להגיע לשיבה, הוגיע את מוחו בשאלה כיצד ניתן יהיה בכל אופן לשחד גם אותו בממון, ואז העלה את הרעיון המפוקח להתערב אתו על דבר כזה שיאלץ אותו, את ר' חיים, לשלשל כסף - שלא בתורת שוחד - לידיו של איש השלטון, ומשיגיעו ה'מצלצלים' לכיסו, תהיה כבר אפשרות להוסיף עוד ועוד, ולרמוז באוזנו שהשיבה היא זו המעניקה לו את המצלצלין... כך ראו כולם את הפסוק הנ"ל מתקיים - "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, ולכן ויראו ממך, כי אדם שמתנהג בתורה ויר"ש אז הקב"ה נותן לו פיקחות מיוחדת בכדי שגם הגוי הרשע ביותר יתמוסס מפניו...

על הרה"ק רבי יואל ממאטמר זי"ע מסופר, שכאשר עלה לכהן כרב בסאטמר, התלוננו בפניו עסקני העיר על אחד ממושלי העיר שנתפרסם ברשעותו והרע לבני ישראל כמה וכמה פעמים, אמר להם הרבי בדרך צחות: שיראו אם המושל הזה יש לו ידיים... כי אם יש לו ידיים שיוכל לקחת בהם מתנת כסף, אז בוודאי יכולים לשחדו, כי הלא בשביל זה יש להגויים ידיים בכדי שיוכלו לקבל שוחד מיהודים, וימנעו על ידי זה מלהרע ליהודים... ואף אמר בדרך צחות שזה הפירוש מה שאומרים בהגדה של פסח: "והיא שעמדה לאבותינו ולנו, שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם", והכוונה, שהרשעים עומדים עלינו לכלותינו, והקב"ה מצילנו על ידי שיש להם ידיים, על ידי שיקבלו שוחד בידיהם...

"והיית רק למעלה ולא תהיה למטה" (כת, יג) (בנועם שיה)

"גלגל הוא בעולם. לא מי שהוא עשיר היום - עשיר למחר, ולא מי שהוא עני היום - עני למחר..." (שמו"ר לא, ג)

"מתוך כעס - רצון, מתוך רוגז - רחמים, מתוך צרה - רווחה... מתוך נפילה - קימה..." (ילקוט מיכה ז, תקנח)

את הסיפור הבא סיפר ה"חתם סופר" לתלמידו הגאון רבי הלל מקולומיי זצ"ל, שקבע בספרו 'ליקוטי חבר בן חיים' (חלק ה) וזה תוכנו: הגאון רבי אליעזר אשכנזי זצ"ל (רבה של מצרים בזמן מרן הבית יוסף זצ"ל אשר ה'פני יהושע' מעיד עליו "שהיה חכם בכל החכמות וכמעט היה יחיד בדורו, שכל גאוני הדור היו מריצים שאלותיהם אליו", כמובא בשם הגדולים למרן החיד"א זצ"ל מערכת ספרים י, כא) הנודע על שם ספרו "מעשה ה'" היה מהשרים היושבים ראשונה במלכות מלך מצרים, ולאות אהבה העניק לו המלך טבעת יקרה. יום אחד, ביום הולדתו של המלך, לבש הגאון בגדי חג ועלה לארמון לברך את המלך ביום חגו. כשעבר על הגשר פגש בו אחד השרים ושאלו האם לא שכח את הטבעת היקרה, אות הוקרת המלך. הושיט הגאון ידו, להראות שהטבעת

ענודה באצבעו. מיד לפת השר הצורר את ידו, הסיר את הטבעת מאצבעו וזרקתה לנילוס. גחן הגאון, וקלט את הטבעת במעופה. המשיך בדרכו והתקבל בכבוד מופגן כשהמלך מרוממו מעל כל השרים. בהגיע עת הסעודה החגיגית פרש מטעמי כשרות, והמלך ליווה אותו בכבודו ובעצמו לפתח הטרקלין.

אמר לעצמו: "החכם מכל אדם אמר 'לפני שבר גאון' (משלי טז, יח) מהפסגה נופלים. ואני, הגעתי לפסגה. אם סייעוני ממרום לתפוס את הטבעת במעופה, והמלך האיר לי כך פניו, הגיע גלגל מזלי למרום שיאו, ומעתה צפוי השבר חלילה". מיד כנס אבנים טובות ומרגליות ודנרי זהב בתיבה קטנה, מיהר לנמל, מצא ספינה קטנה שהפליגה לטורקיה וירד בה. הוברר שאכן נמלט ברגע האחרון. כי השרים ניצלו את היעדרותו מהסעודה וכולם כאחד הסיתו את המלך נגדו עד שנתרצה להם להורידו מגדלותו, ואף נפתה להאמין שמעל באמונו. שלח פלוגת חיילים לאסרו ולהשליכו לכלא, וכאשר באו לביתו, לא מצאוהו.

הספינה קרבה לחופי טורקיה כשפרצה סערה עזה. לא עמדה בחבטות הגלים, וטבעה. התיבה היקרה צללה עמה. הגאון נאחז בקורת עץ על פני המים עד שנסחף לחוף קונסטנטינופול. עלה אל החוף חסר כל, ערך חשבון נפשו, ותלה בעוון ביטול תורה. עלה לבית המדרש לעסוק בתורה יומם ולילה, ואלמנה אחת פרנסה אותו מלחמה הדל. עברה עליו תקופת עוני ומחסור. יום אחד לא הביאה אלא קערת מרק. ביקש לאכול, והנה צנח לתוכה עכביש ארסי ופסל את המאכל. במקום להצטער החל לשמוח. אמר: "הגעתי לתהום, ומשם רק עולים..."

ואכן, באותו יום שמע כרוז לאמר: אלוף משחקי השח בממלכה, שהיה מתחרה עם הסולטאן מדי יום, שבק חיים. הסולטאן מבקש אדם הבקי במשחק המלכים, למלא מקומו. קם הגאון, הלך לארמון והציע עצמו. ראוהו אנשי המשמר והזהירוהו, שאם מהתל הוא בסולטאן דמו בראשו. כי היה לבשו כאחד העניים חובקי האשפתות. עמד על דעתו והובא לפני הסולטאן. נפעם הסולטאן מתחבולות משחקו, הלבישו בגדי כבוד והזמינו לבוא לפניו יום יום. מובן שקצב לו מזונותיו בכבוד, והעניק מחציתם לאלמנה שפרנסתו עד כה. כיון שתלה אסונו הקודם בביטול תורה, היה משלים עתה שעות לימודיו על חשבון שעות השינה. כיון שכך, תקפה עליו עייפותו. יום אחד ישב מול הסולטאן וביצע מהלך מזהיר במשחקו. החל הסולטאן לחשב תגובתו, ובינתיים גברה עייפות הגאון ונרדם לנוכח הסולטאן! והנה, לא רק שלא קצף עליו ולא הענישו, עוד לקח כר משי ממיטת הסבתו והניחו תחת ראש הגאון, ועזב בלאט את החדר. כעבור כמה דקות ננער הגאון, וראה לחרדתו שהכר של הסולטאן תחת ראשו. אמר לעצמו: "שוב הגעתי לפסגה!" ומיד עזב את העיר ואת המדינה, הגיע עד אשכנז והיה לרבה של פוזנא.

העיקרון הפיזיקלי של כח התגובה מלמדנו: אם גוף אחד פועל על גוף שני בכוח - פועל השני על הראשון, באותו כוח ובכוון שונה. למשל, כשמכווצים קפיץ כלפי מטה - נגרם לחץ ותנופה כלפי מעלה. נמצא שדווקא תהליך הירידה, הוא המחיש והמאיץ, בסופו של דבר, את תנופת העלייה.

כך שנו חז"ל במדרש (שמות רבה לא, ג) "גלגל הוא חוזר בעולם. לא מי שהוא עשיר היום - עשיר למחר, ולא מי שהוא עני היום - עני למחר..." "מתוך כעס - רצון, מתוך רוגז - רחמים, מתוך צרה - רווחה.. מתוך נפילה - קימה, שנאמר 'כי אשב בחשך ה' אור לי'. ודרשו על כך חז"ל (מדרש תהלים) "אלמלא נפלתי - לא קמתי. ואלמלא ישבתי בחשך - לא היה ה' אור לי".

"וכבר היה רבן גמליאל ור' אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא מהלכין בדרך... פעם אחת היו עולים לירושלים. כיון שהגיעו להר הצופים, קרעו בגדיהם כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל יוצא מבין קדשי הקדשים, התחילו הם בוכים ורק' עקיבא מצחק. "אמרו לו: מפני מה אתה מצחק? אמר להם: ומפני מה אתם בוכים? אמרו לו: מקום שכתוב בו "והזר הקרב יומת", ועכשיו (נתקיים על הר ציון ששם) שועלים הלכו בו ולא נבכה! "

"אמר להם: ולכן אני מצחק, דכתיב: "ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן ברכיהו" (ישעיה ח, ב) וכי מה עניין אוריה אצל זכריה? והלא אוריה - במקדש ראשון, וזכריה במקדש שני? אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה. באוריה כתיב: "לכן בגללכם ציון שדה תחרש" (מיכה ג, יב) ובזכריה כתיב: "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים" (זכריה ח, ד). "עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה, הייתי מתירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה. ועכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה (שמח אני ש) בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת.

"בלשון הזה אמרו לו: עקיבא, ניחמנתנו; עקיבא, ניחמתנו!" (מכות כד ע"ב) הייתכן שרבי עקיבא התנא הקדוש, היה מסופק שמא חלילה לא תתקיים נבואתו של זכריה? האם היה צריך לכך אות ומופת? עוד יש להתפלל, שהרי מצאנו כי ירמיהו נביא החורבן, קונן בעצמו על מצב זה: "על זה היה דווה ליבנו, על אלה חשכו עינינו על הר ציון ששם שועלים הלכו בו" (איכה ה, יז-יח) וא"כ מה לרבי עקיבא להתפלל על כך שחבריו בכו, והלא ירמיהו עצמו בכה על חורבן בת עמו, כמו שמפורשים הדברים בפסוקי מגילת איכה?

עפ"י דברינו הדברים יובנו היטב. בנבואתו של מיכה המורשת, אכן מצאנו רמז ברור למציאת שועל היוצא מקודש הקדשים. הוא התנבא כי "ציון שדה תחרש וירושלים עיים תהיה והר הבית לבמות יער" מפרש המלבי"ם: "מצייר שכל המקודש יותר - יגדל חורבנו יותר. שציון תחרש עד שתהיה כשדה. וירושלים לא תחרש, רק תהיה לעיים ע"י מפולת הבית. והר הבית, ששם היה

המקדש והמזבח ונשאר ממנו כותל המערבי, ידמה כבמות הנמצאים ביער שאין איש בא לתוכם, רק שועלים ופריצי חיות ילכו בהם". הר הבית, אשר הוא מקום המקדש והקודש, יהיה כמו יער, מקום משכן חיות טורפות, הרי, אפוא, שכאשר ראו שועל יוצא מבית קודש הקדשים היה זה ממש קיומה של הנבואה כפשוטה.

הגאון רבי משה לייב שחור בספרו "אבני שוהם" מבאר כי הדבר פשוט וברור שלא פקפק, חלילה, רבי עקיבא בקיום נבואתו של זכריה. ברור היה לו כי דברים שנאמרו בנבואה ודאי יתקיימו ואין כל ספק בכך. חששו היה רק מכך שהנבואה תתאחר לבוא. הוא חשש כי כל זמן שהחורבן ותוצאותיו לא יגיעו לשיאם, תתאחר התקיימותה של הנבואה. רק לאחר שיתקיימו השלבים האחרונים והמאוחרים שבחורבן ובגלות, אז תוכשר הקרקע לבואה של הגאולה, רק אז תגיע שעתה של הגאולה השלימה. אך עתה, לאחר שהתקיימו כל נבואות החורבן ומוצו עד תומן, לאחר שראה רבי עקיבא בית המקדש נחרש ע"י הרומאים, פעולה שאותה עשו הצוררים בכל מקום שנכבש על ידם בקושי וביזע, עד שהפך המקום לכעין יער וחורש אשר שועלים מסתובבים בין עציו - הבין רבי עקיבא כי מעתה הוכשרה הדרך לבניינה של הגאולה. כלומר, לא עתה נודע לו, חלילה, כי נבואתו של זכריה נכונה וכי היא תתקיים, זאת ידע מאז. אך עתה נודע לו כי הוכשרה הדרך להתקיימותה וכי הוא יכול לצפות לכך. כאשר אמר כי "בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת", הייתה כוונתו כי מעתה ודאי פתוחה הדרך וקיימות הסיבות להתקיימותה.

זהו הביאור בנחמתו של רבי עקיבא. כאשר ראה רבי עקיבא כי שועל יוצא מבית קדשי הקדשים וכי המקום נחרש, הבין כי החורבן הגיע לממדים איומים. הוא הבין כי לא רק ביהמ"ק נחרב אלא שאין גם כל אפשרות שיבנה. שכן, בית המקדש אינו נבנה אלא במקום הר, וכמו שמובא בתוספתא ברכות: "אין השכינה חוזרת עד שתעשה הר, שנאמר ההר הטוב הזה והלבנון " כיום לא נמצא הר הבית על ההר, כמו שאפשר לראות במוחש, לאחר שרומאים חרשו את המקום והצוררים שבדורות הבאים הוסיפו וישרו את השטח, מתפללים אנו כי מקום זה יחזור ויהיה הר.

משמו של מרן הגרי"ז מבריסק מוסרים, כי זהו פישרה של התפילה הנאמרת בזמירות שבת "א-לקים תן במדבר הר" מבקשים אנו כי יחזיר הקב"ה את המקום להר, תחזור השכינה ויבנה בית המקדש!

יככה ה' בשחפת ובקדחת (כח, כב).

בעיר אחת בהונגריה שהיו בה שתי קהילות, נפגשו פעם הרב האורתודוקסי עם הרב הרפורמי. היה זה בעת טקס קבלת פנים שנערך מטעם העירייה לקראת ביקורו של ראש הממשלה בעיר. שני הרבנים עמדו בתוך מעגל של בעלי בתים משתי הקהילות. רצה הרבינר הרפורמי להפגין את

בקיאותו בתורה ובדקדוק לשון הקודש ופנה אל הרב האורתודוקסי בשאלה: - האם כבוד הרב יכול להגיד לי איפה יש במקרא מילה המנוקדת בשלושה קמצים זה אחרי זה? הרב האורתודוקסי לא ידע להשיב. אמר לו הרב הרפורמי: "בפרשת שמיני בעופות הטמאים כתוב "ואת הרחם" והרבינר הוסיף: "כבוד הרב ישים לב למילה זאת אולי יכול פעם להשתמש בכך".

הרב האורתודוקסי נפגע קצת בעיני הבעלי בתים שלו, אך הגיב מיד בשאלה נגדית: "הדוקטור רבינו יגיד לי איפה במקרא יש מילה המנוקדת בארבעה פתחים זה אחר זה?" לא ידע הרב הרפורמי להשיב. אמר לו הרב האורתודוקסי: "בפרשת כי תבוא בתוכחה כתוב "וב ק ד ת", והרב המשיך, אדוני הרבינר, ישים לב לזה, אולי יוכל פעם להשתמש בכך...

ואתה תרד מטה מטה (כת, מג)

התגשמותן של קללות התוכחה נראתה לעין כל בימי השואה הנוראה שפקדה את עם ישראל במלחמת העולם השנייה.

בתוככי גטו ורשא נמצא באותם ימים רבי נחמיה אלטר הי"ד, אשר אמונתו הטהורה היותה משען, חיזוק ומקור עידוד לאחיו, והוא קבל את כל הגזרות הנוראות שפקדו אותו באהבה. ארע שבני ביתו הצליחו להשיג מעט לחם יבש. רבי נחמיה היה חלש מאד, אולם חולשתו לא מנעה ממנו ללחוש להם באפיסת כח: "אנא, שמרו לכבוד שבת...". באחד הימים הביא לו אחד ממעריציו מתנה יקרת ערך, – בצל יבש. רבי נחמיה הניח את הבצל בקרן זווית לכבוד שבת, ולא טעם ממנו מאומה, על אף הרעב המנקר. ביום השבת עצמו, נטל בידיו את הבצל, הסיר ממנו גלד אחד ואמר: "גלד זה יהיה תחליף לדגים", הסיר גלד שני ואמר: "וזה במקום בשר לשבת", שלישי במקום חמין ורביעי תחת הפשטידה, כך, על ידי כל גלד וגלד שנאכל על ידו במתינות, זכה לכבד את שבת המלכה. באותה שעה, נשא רבי נחמיה את עיניו לשמים ובקש: "ריבונו של עולם, אם כה קשים ומרים הימים, עד שלבצל הפשוט ישנה חשיבות כה גדולה, אולי הגיע כבר הזמן, שלבניך האהובים, היהודים, תהיה חשיבות כלשהי... אנא, אבא רחום, הרם קרן ישראל עמך!..."

ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד היום הזה (כת, מג)

רש"י כותב: עד היום הזה – שמעתי, שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי, כמו שנאמר בפרשת וילך (לא, ט), ויתנה אל הכהנים בני לוי. באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו, משה רבנו, אף אנו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אתה משליט את בני שבטך עליה, ויאמרו לנו יום מחר, לא לכם נתנה, לנו נתנה. ושמח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם (כז, ט): "היום הזה נהיית לעם, היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום".

בספר "שרפי קדש" מספר, שבעל "חדושי הרי"ם" מגור אמר, בשם רבי שמחה בונים מפשיסחא, שאלו היה ברור לו שמופתים יקרבו את לבם של ישראל לאביהם שבשמים, היה מעביר במאמר פיו את עצי העיר דנציג ונוטעם בלב העיר פשיסחא, כדי שיאמינו בה' ובעבדיו. אלא שהאמת היא, שהמופתים אינם הדרך לקרב את לב בני ישראל, אלא אך ורק על ידי למוד התורה. ומניין? פשוט מאד! וכי יש מופתים גדולים יותר מיציאת מצרים וארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר? ובכל זאת, ככלות כל אותן השנים – מה אמר להם משה רבנו ע"ה? "אתם ראיתם את כל אשר עשה ה' לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו – המסות הגדולות אשר ראו עיניך, האתת והמפתים הגדלים ההם" (שם א-ב). כלומר, עיניכם ראו את האותות והמופתים, ובכל זאת "ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמע עד היום הזה", שאפילו האותות והמופתים הגדולים והעצומים לא השפיעו על לבכם להאמין בו עד היום הזה. ומה היה היום הזה? מסביר רש"י, שישראל בקשו ממשה שייתן להם את התורה. ועל כך שמח משה, ואמר: "היום הזה נהיית לעם", "היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום", אם כן ברור, אפוא, כי רק התורה מביאה אותנו לאמונה מלאה ולדבקות בהשי"ת.

במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים (ברכות לד) (סיפורים וליקוטים)

פעם בא אחד לפני רבו, ואמר לו כבוד הרב אני חוזר בתשובה כבר כמה חודשים, אבל עדיין אני לא שלם כי אני עושה עדיין קצת עבירות, האם כדאי שאני אמשיך או לא?

ענה לו הרב תדע לך שהקדוש ברוך הוא אוהב אותך יותר ממני ואמשול לך משל למה הדבר דומה, אם אדם יש לו שני ילדים, אחד בן שנה, ואחד בן שלוש, וכשהאבא קורא לשניהם לבוא אליו, מתי יש שמחה והתפעלות לאבא יותר האם מהילד בן שנה שעושה צעד ונופל שני צעדים או מהילד בן השלוש שבא לאביו במרוצה? ענה לו החבר, בוודאי מהילד בן השנה. השיב לו הרב, אני כבר ארבעים שנה מתפלל ולומד תורה, ואם כן ה' כבר מכיר אותי ואני בא אליו במרוצה, וה' לא מתפעל ממני כל כך אבל אתה שעד עכשיו לא ידעת ללכת בדרכי ה' ופתאום אתה מתפלל ועושה מצוות אף על פי שאתה נופל אבל בשביל ההתחלה ה' מתפעל ממך יותר. אבל תדע שכל זה עכשיו שאתה בהתחלה, אבל כל זה בתקווה שלאט לאט תתרגל לעשות רק מצוות, שהרי כל השמחה של האבא מהילד בן השנה שעושה צעד ונופל זה מפני שהוא בן שנה, אבל אם הילד יגיע לגיל שלוש וגם כן ייפול, כבר האבא לא ישמח, והחבר הזה התחזק והיום ברוך ה' הוא בעל תשובה גמור.

מספרים שב'קלם' היו תולים מודעה בפרוס ימי אלול, ובה נכתב שלכאורה מסתבר שעל כל אחד לברך 'ברכת הגומל' אחר הימים הנוראים, כי לא גרע מהולכי מדבריות שמברכים הגומל

הואיל ויצאו בשלום ממקום סכנה, ואף בימים נוראים נחשב כל אחד כעובר במקום סכנה וניצול הימנה, ומה טעם שאין מברכים, מפני שאין האדם יודע האם אכן עבר ויצא משם בשלום, לפי דבריהם נעיון, מהי העצה היעוצה שנוכל לעבור את אלו הימים בשלום ללא כל פגע, זאת נלמד מהולכי מדבריות גופא שהם מהלכים בשיירות בכדי לעבור את המדבר בשלום ולהינצל מהסכנות הרבות, וכמו כן לדידן בכדי לעבור את אלו הימים בשלום ובשלווה, נרבה באחדות ואהבת החברים.

מכתביו של מזכה הרבים רבי שלמה שטנצל זצ"ל

"זכורני, ושמעתי לפני עשרות שנים מהגה"צ רבי שלמה וולבה שליט"א (זצ"ל) בתחילת אלול את הסיפור הבא: שני עגלונים המתינו עם העגלות והסוסים בפנית רחוב, לפתע התווכחו השנים התכתשו והפילו אחד את השני, אישה יהודייה שהבחינה בריבם זה בימי אלול, פתחה את חלון מטבחה, וצעקה: "אלול!"

מיד שני העגלונים נעמדו והריב נפסק, זו הייתה האווירה בעיירה היהודית, האם גם לנו יוקדת חרדת אלול, כמו בעגלונים ובאם היהודייה?

אחת שאלתי – אותו אבקש

בימים אלו אנו אומרים את מזמור כ"ז בתהלים 'לדוד ה' אורי וישעי', בפרק זה נאמר "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי". זכיתי לשמוע ממור"ר הס"ק הגה"צ רבינו אליהו לאפיאן זצוק"ל (אשר יום הייא"צ חל בשבוע זה) פירוש נפלא על פסוק זה, שהנה דהע"ה פותח ב"אחת שאלתי" ומסיים "אותה אבקש" והכתוב אומר דרשני, מהי הכפילות – 'אחת שאלתי' ו'אותה אבקש', ומהו השינוי שאלתי – ואבקש.

וביאר בזה רבנו במתק לשונו הטהור, דישנו חילוק גדול בין בקשה למבוקש, הבקשה היא מה שהאדם דורש ומבקש מזולתו שיעשה או שייתן, והמבוקש הוא סיבת הבקשה, והיא המטרה של האדם בבקשתו. המשיל זאת רבנו לילד שמבקש מאביו סכום כסף, הרי שהבקשה היא סכום הכסף, אבל המבוקש הוא הסוכרייה שבשלה הוא זקוק לכסף.

והנה אדם יכול לבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי ומבקש ללמוד את התורה, זו הבקשה, אבל המבוקש הוא כבוד, שררה, כסף וכדו', בזה מדגיש דהע"ה: אחת שאלתי מאת ה', זו אמנם הבקשה, אך גם זה גופא המבוקש – אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי, לא כבוד אף לא שררה, רק שבתי בבית ה' כל ימי חיי.

אנו עמלים והם עמלים

איתא במשנה במסכת סנהדרין (צ'): "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר 'ועמך כולם צדיקים, לעולם יירשו ארץ, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר'..."

"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" – אם כן, אפוא, מה כל הרעש אודות לימוד וקיום התורה? כל אחד יזכה, בין כה וכה, לחלקו בעוה"ב?

שאלה זו שאלו את הגאון בעל ה"חפץ חיים" זצ"ל. שמעו ואספר לכם מעשה שהיה, הייתה תשובתו: בקיוב העיר הגדולה, גר עשיר מופלג בשם ישראל ברודצקי, ולו בתי חרושת גדולים, ופועלים למאות. מהם פועלים פשוטים, מנהלים ומפקחים, רואי חשבונות, ועוד. כמובן, שכל אחד מאלה, קיבל את משכורתו לפי משרתו ועמדתו. הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו.

חוץ מכל זה, הייתה נדיבותו וצדקת פזרונו לשם דבר. הוא פיזר המון כסף למוסדות, ותמך ביד רחבה במשפחות שירדו מנכסיהם. עניים ואומללים, גם הם, קבלו תמיכות הגונות. במיוחד דאג למחסורם של קרוביו ובני משפחתו. קרוב רחוק, ביש מזל, חסר כל, זכה להימנות בין מקבלי המשכורות, באמרו: "פועלים כה רבים לי, הריני כאילו קיבלתי לעבודה פועל נוסף". מפעם לפעם, היה ישראל ברודצקי, עורך ביקור במפעליו, מתעניין בנעשה והנשמע, וסוקר את החשבונות.

בהזדמנות אחת, אמר: מכיר אני כבר את מנהלי המפעלים והחשבונות, הגיעה העת, לעשות היכרות גם עם הפועלים והעובדים. מגיע להם, מענק מיוחד, על חלקם החשוב בשגשוג עסקי. - אמר ועשה. את ביקורו קבע ל"שעת ההפסקה". כל הפועלים ניצבו בשורה, הציגו את עצמם ואת משרתם, וקיבלו את התשורה.

הראשון בתור: פועל ותיק אנוכי בעל שמונה עשרה שנות ניסיון. טפח לו ברודצקי על שכמו, והעניק לא את המענק. התייצב השני: אחראי אני על המכונה המרכזית שבמפעל. האיר לו ברודצקי פנים, ונתן לו את התשורה. השלישי במספר: מנהל חשבונות ועורך את המשכורות. ברודצקי מחייך ומושיט. אומר הרביעי: אחראי על המחסנים ואספקתם. חיוך ומענק. וכשברודצקי מחייך, מחייכים אתו כל ה"פמליה". נהנים מהמחזה המרשים. וכי מילתא זוטרתיא – פועלים כה מסורים, אחראים, מנוסים, ושוקדים על טיב העבודה ומהלכה...!? החמישי מציג את עצמו: פועל ניקיון, דואג שהכל יבהיק, שלא תצטבר אשפה ולכלוך. נו, משימה נחות דרגה, אך חשובה. עידוד מטעם ברודצקי – ומענק. השישי מהו אומר? "אני – בן דוד שלישי", ומושיט יד... כולם פורצים בצחוק רועם!...

סיים ה"חפץ חיים" זצ"ל, בפירוש המשנה: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא". אך, מה רב המרחק בין אלו שעמלו על חלקם, והרוויחו בזיעת אפם, לבין אלו האוכלים לחם חסד, וסמוכים על שולחן הנדיב, בגלל ייחוסם וקירבה משפחתית.

- אשרי מי שעמלו בתורה....! - הגעת לראש השנה לאחר עמל או ח"ו אתה רוצה שוב בחיים של התנדבות.

היום הרת עולם [שיחות הגר"ש פינקוס זצ"ל]

ימים אלו-חודש אלול, ראש השנה, עשרת ימי תשובה ויום כיפור הם ימים מסוגלים במיוחד להשתנות ולהתחיל בהם התחלה חדשה. בדרך כלל, גם אנו מרגישים את המיוחדות של הימים ונכנסים לאווירה של התחזקות ובאופן טבעי, בזמן שהכול רועש וגועש מסביב, זוהי ההזדמנות גם להתעורר ולהתעלות, ואכן קל יותר להצטרף לחיזוק הכללי ולהתקדם ביחד. אך האמת היא שלא זו המיוחדות של הימים. השינוי שמתרחש בחודש אלול, כלל לא שייך לעם ישראל, אלא שייך לקב"ה. ימים אלו נקראים 'ימי הרחמים והסליחות' ובימיים אלו כל המבקש רחמים זכות הוא לו, והיינו משום סגולת הימים עצמם. בימים אלו זו הנהגה שאנו לא מכירים כל יום, אלא זוהי הנהגת 'מלך יושב על כסא רחמים'. לכל אחד יש את חבילת החטאים שלו, ובמשך השנה אנו מרגישים את הכובד שלה. וכמו שאומר הרמב"ם על בעל חטא 'שנאוי לפני המקום, משוקץ ומרוחק'. ולפעמים האדם מרגיש היטב עד כמה הוא מרוחק מלפני הקב"ה. אבל בימי אלול אין דבר כזה. כל אחד הוא אהוב, והקב"ה נותן לו סיעתא דשמיא. אפשר לחוש זאת בכל התחומים. פתאום פוגשים חברותא יותר טובה, פתאום עולים בדעת האדם עצות טובות, אלו ימים של סייעתא דשמיא! וכאמור, השינוי הוא לא מצדנו. כך שלמעשה, לא החיזוק שלנו הוא היופי של הימים. היופי האמתי הוא בכך שהקב"ה פונה אלינו ברחמים ועוזר לנו. המטרה של ימים אלו אינה רק החיזוק שבהם, אלא צריכים אנו לקנות קניינים שילוו אותנו למשך השנה כולה. ובזכות הסייעתא דשמיא שיש בימים אלו, דברים שכדי לקנות אותם במשך השנה צריכים עבודה רבה, בימים אלו הכל הולך יותר בקלות.

סיכום השנה

יום הדין מתקרב ובאה וחרדה אוחזת בלבנו. כאשר באנו לסכם את השנה שעברה עלינו ומתבוננים בכל המאורעות המשונים אשר עברנו, שואלים את עצמנו איך נסכם את השנה הזו כשנה קשה או כשנה מרה, אך התשובה היא אחת מוחלטת אשר לא משאירה שום ספק, זוהי שנה מהשנים המיוחדים והטובים ביותר. ומדוע? בפרשת השבוע מובאים הקללות ואמרו חז"ל כששמעו בני ישראל את הקללות הוריקו פניהם ואמרו מי יכול לעמוד בכל הקללות האלו, אך

בזהר הקדוש מובא שכל קללה המובאת בתורה היא בעצם ברכה והשורש של כל הקללות הם ברכות.

וקשה איך קללה וצרה היא ברכה, הרי מה קשה יותר מהתמודדויות עם דברים קשים? אלא, היודע שכל מה שקורה לאדם וכל צרה וכל בעיה באים משני טעמים, או תיקון על גלגול הקודם או כעונש על חטא שחטא. ואם כן, אם חווה האדם צרה והיא תיקון על גלגול קודם, צריך האדם לשמוח שמחה מרובה משום שמשלים את נפשו ומשלם חוותיו ואם הצרה והבעיה היא תשלום על חטא שחטא ודאי ישמח משום שפרע את חובו אשר חייב. ולכן כל צרה ובעיה שבאים לאדם ישמח בהם האדם משום שמקלים מנפשו ופורעים את חובותיו.

מסופר בתורתנו הק' על ירמיה הנביא כאשר באו הכשדיים להילחם בירושלים היה אומר נבואות זעם, באו שרי המלך ואמרו למלך: ירמיה הנביא מרפה את הצבא ואת העם בנבואותיו. ציווה המלך להשליכו לבור מלא בטיט, וירמיה הנביא סבל שם סבל גדול והתחיל לשקוע בטיט, בסוף המלך חנן אותו ושלחו אנשים להוציאו מהבור אך רוב גופו כבר שקע בטיט, עמדו האנשים וחיפשו איך להוציאו, יצרו חבלים עם בגדים והשליכו לירמיה לתוך הבור וירמיה הנביא קשר את החבל על שכמו וכך משכו אותו מהבור, הדבר כאב מאוד בגופו, הצטער הנביא על הכאב שנגרם לו בדרך הוצאתו מהבור, כששאל מהשמיים מדוע כך הוציאו אותו ולא בדרך יותר קלה ונוחה, ענו לו: הסבתא שלך רחב כשבאו המרגלים לרגל את יריחו לא הורידה אותם מסולם מביתה אלא בחבלים ולכן אף נכדה ירמיה נענש שהוציאו אותו מהבור בחבלים. והנה רואים פה כמה הקב"ה מקפיד ומדקדק, רחב הייתה אישה מעם אחר ומסרה נפשה להציל את המרגלים, אך בכל אופן נתבעת היא מן השמים ונכדה ברגעים הקשים מושפל בכאב בשפל כזה. ולכן מסכמים אנו את השנה הזו בשמחה ובאהבה להקב"ה על כל הטוב אשר גמלנו, ומתפללים להבא ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים. ומרגישים אנו אהבה לה' ואהבת ה' אלינו "את אשר יאהב ה' יוכיח".

מובא בגמרא שפעם אחת רבן גמליאל נסע בים וראה אונייה אשר נוסעת לידו ורבי עקיבא בתוכה ופתאום באו גלים והאונייה של רבי עקיבא טבעה, כשעלה רבן גמליאל מן הים הצטער מאוד על אותו צדיק רבי עקיבא שטבע בים. אחרי זמן נכנס רבי עקיבא לבית מדרשו של רבן גמליאל, אמר לו רבן גמליאל: לפני זמן ראיתי את אנייתך טובעת בים, איך ניצלת? ענה רבי עקיבא ואמר: אנייתי נשברה אך תפסתי בעץ מהאונייה וכל גל שבא התכופתי עד שעבר ואחר כך התרוממתי עד שניצלתי.

יסוד גדול בא ללמדנו, כאשר האדם עומד בפתח של ים סוער ודבר זה עובר על כל אדם בחייו, צריך האדם ללמוד מעצתו של רבי עקיבא, ולא לראות את הצרות שבאות עליך אפילו אם מרובות כבעיה אחת, אלא כל גל וכל צרה לעצמה, תלמד לבודד את הקשיים, וכל התמודדות היא

קושי בפני עצמו ולא כבעיה אחת גדולה. ועם כל בעיה לעצמה קל ונוח יותר לעבור את כל הסערה הגדולה. אך לא לשכוח את היסוד הגדול, "עץ חיים היא למחזיקים בה", העץ שהחזיק רבי עקיבא ביד שעזר לו להינצל שזו התורה הקדושה "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעוניי". ולכן השורש של כל הקללות ברכות הם כי מזככים ומטהרים ומקרבים את האדם לאבינו שבשמים

איחולי המלקט

שהקב"ה יעזור שיהיה לכולם שנה טובה ומתוקה, שנת עליה בתורה ויר"ש, עליה בבין אדם לחברו, בדיבוק חברים, בהצלחה עם חברותות טובים, ובכל פרט ופרט, והכל תלוי בראש השנה, אבל ההכנה של השבוע הזה זה הכנה גדולה להגיע ליום הדין בצורה שנזכה ל- "ועם נברא יהללקה" - כתיבה וחתימה טובה.

חידון לפרשת כי תבוא

1. אילו ארבעה פסוקים רצופים מפרשתנו נקראים בחג, אך לא בבית הכנסת?

הפסוקים שמתחילים במילים "ארמי אובד אבי" (דברים כו ה-ח) נקראים בהגדה של פסח בליל הסדר.

איזה דבר מוזכר ארבע פעמים בפרשה זו – אך אינו מוזכר בשום מקום אחר בתורה?

בפרשה זו מוזכר ארבע פעמים טנא: 1. עולי הרגל היו מניחים את פירותיהם בטנא ומביאים אותם לבית המקדש. 2. הכהן היה לוקח את הטנא ומניחו ליד המזבח (דברים כו ב,ד). 3-4. ברשימת הברכות והקללות, מוזכר הטנא פעמיים, כאינדיקציה אם עם ישראל הולך בדרך ה' או לא (דברים כח ה,יז).

1. היכן נאמר לבני ישראל להשתמש בסיד?

משה אומר לבני ישראל שביום אשר בו הם יעברו את הירדן הם ייקחו 12 אבנים גדולות, יצפו אותן בסיד (דברים כז ב), ויכתבו עליהן את התורה כולה.

2. היכן עוד מופיעים בתורה דברי תוכחה ארוכים מלבד בפרשה זו?

תוכחה ארוכה מופיעה גם בפרשת בחוקותי (ויקרא כו כז-מג).

3. היכן מוזכר בפרשה זו זנב? (2 תשובות)

אחת הברכות שתחול על עם ישראל אם ילך בדרך התורה היא, שהוא יהיה "לראש ולא לזנב" (דברים כח יג). וכן להיפך, אויבך יהיו "לראש, ואתה תהיה לזנב".

4. איזו מתכת מוזכרת 3 פעמים בפרשה זו?

הברזל מוזכר בפרשה זו 3 פעמים: 1. אין לחתוך את אבני המזבח בברזל (דברים כז ה).
2. התוכחה אומרת שאדמת ארץ ישראל תהיה כמו ברזל (כח כג). 3. התוכחה אומרת גם שהאויבים ישימו עול ברזל על צוואר עם ישראל (כח מח).

5. אילו ממכות מצרים מוזכרות בדברי התוכחה הארוכים? (3 תשובות)

המכות שמוזכרות הן: דבר (דברים כח כא), שחין (כח כז, לה) וארבה (כח לח).

6. איזו תגובה מוזכרת 12 פעמים בפרשה זו – ורק פעם אחת בשאר התורה?

כשעם ישראל ייכנס לארץ ישראל והלוויים יאמרו את 12 הקללות, כל העם יענה על כל אחת מהן "אמן" (דברים כז טו-כו). התגובה "אמן" מופיעה רק עוד פעם אחת בתורה בפרשת נשוא, כשמסבירים לאישה החשודה בניאוף מה יהיו תוצאות מעשיה, עליה להשיב במילים "אמן ואמן" (במדבר ה כב).

7. א. איזה ביטוי בן 4 מילים חוזר 3 פעמים בפרשה זו כתיאור של ארץ כנען? ב. למי ה' מתאר בפעם הראשונה את ארץ כנען עם הביטוי הזה? ג. איזו ארץ נוספת מתוארת בביטוי זה?

א. ארץ כנען מתוארת כ"ארץ זבת חלב ודבש" (דברים כז ט, טו). ב. ה' משתמש בתיאור הזה בדבריו אל משה בסנה הבווער (שמות ג ח). ג. בפרשת קורח, דתן ואבירם מתייחסים למצרים כאל ארץ זבת חלב ודבש (במדבר טז יג)

שאלות חידון א'ב' לפרשת כי תבוא

- א. הגשמים נקראים בפרשתנו
- ב. השם הוציאנו ממצרים...
- ג. המבצרים את העם עמדו על הר...
- ד. דברים שנתנו בפרשה ניש לשמר עליהם

ה. לִירָאָה אֶת _____ הַנִּכְבֵּד וְהַנּוֹרָא

ו. תָּקִים

ז. הַשֵּׁם הֵבִיא אֶת עַם יִשְׂרָאֵל אֶל אֶרֶץ...

ח. הַפְסָלִים הֵם מַעֲשֵׂה יָדֵי _____

ט. שָׁמַיִם בּוֹ אֶת הַבְּכוּרִים

י. אָסוּר לָסוּר מִמַּצּוּוֹת הַשֵּׁם...

כ. "הַכֹּהֵן" בְּאֶרְמִית

ל. עַם יִשְׂרָאֵל הִגִּיעַ לְמַצְרַיִם בְּמַתִּי מַעֲט עַד שֶׁהִפְךָ...

מ. עַם יִשְׂרָאֵל נִצְטָנָה שְׁלֹאֲחַר עֲבָרָם אֶת הַיָּרְדֵּן יְקִימוּ שָׁם...

נ. "יִתֵּן הַשֵּׁם אֶת אוֹיְבֶיךָ _____ לְפָנֶיךָ"

ס. עַם יִשְׂרָאֵל הוּא עַם _____

ע. אִם עַם יִשְׂרָאֵל יִשְׁמַע בְּקוֹל הַשֵּׁם הוּא יִהְיֶה...

פ. "עֲבוּדָה קָשָׁה" בְּאֶרְמִית

צ. "בִּקְרָ" בְּאֶרְמִית

ק. הַשֵּׁם הִפְיִץ אֶת עַם יִשְׂרָאֵל עַד...

ר. בְּכוּרִים הֵם...

ש. הֵם יְכוּלִים לִהְיוֹת כְּנֹחֲשֵׁת

ת. "עִז" בְּאֶרְמִית

תְּשׁוּבוֹת לַחִידוֹן א'ב' פִּרְשֵׁת כִּי תִבּוּא

א. אוֹצְרוֹ הַטּוֹב

ב. בְּיַד חֲזָקָה וּבִזְרוּעַ גְּטוּיָה

ג. גִּרְזִים

ד. דְּבָרֵי הַבְּרִית

ה. הַשֵּׁם

ו. וְהַקְמַתְךָ

ז. זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ

ח. חֶרֶשׁ

ט. טָנָא

י. יָמִין וּשְׂמָאל

כ. כְּהָנָא

ל. לְגוּי גְדוֹל עֲצוּם וָרַב

מ. מִזְבֵּחַ, מִזְבֵּחַ אֲבָנִים

נ. נִגְפִים

ס. סִגְלָה

ע. עֲלִיוֹן עַל כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ

פ. פִּלְחָנָא קוּשִׁיא

צ. צִפְרָא

ק. קִצֵּה הָאָרֶץ

ר. רֵאשִׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה

ש. שָׁמַיִם

ת. תְּקִיף